

IZAZOVI TRŽIŠTA POLJOPRIVREDNIH PROIZVODA REPUBLIKE HRVATSKE U ODNOSU NA EUROPSKU UNIJU

Jurišić, Nikola

Master's thesis / Specijalistički diplomski stručni

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Polytechnic in
Pozega / Veleučilište u Požegi**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:112:354506>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-15**

VELEUČILIŠTE U POŽEGI
STUDIA SUPERIORA POSEGANA

Repository / Repozitorij:

[Repository of Polytechnic in Pozega - Polytechnic in
Pozega Graduate Thesis Repository](#)

zir.nsk.hr

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

VELEUČILIŠTE U POŽEGI

STUDENT: Nikola Jurišić, MBS: 7679

**Izazovi tržišta poljoprivrednih proizvoda Republike Hrvatske u
odnosu na Europsku uniju**

DIPLOMSKI RAD

Požega, 2022.

VELEUČILIŠTE U POŽEGI
DRUŠTVENI ODJEL
SPECIJALISTIČKI STRUČNI STUDIJ TRGOVINSKOG POSLOVANJA

**Izazovi tržišta poljoprivrednih proizvoda Republike Hrvatske u
odnosu na Europsku uniju**

DIPLOMSKI RAD
IZ KOLEGIJA TRŽIŠTA ROBA I USLUGA

MENTOR: dr.sc. Anton Devčić

STUDENT: Nikola Jurišić

Matični broj studenta: 7679

Požega, 2022.

Sadržaj

SAŽETAK.....	4
1. Uvod.....	5
2. Gospodarstvo Republike Hrvatske, Europske unije i zemalja u regiji.....	7
2.1. Gospodarstvo Republike Hrvatske	7
2.2. Politika izvoza i uvoza Republike Hrvatske.....	8
2.3. Gospodarstvo Europske unije	10
2.4. Politika izvoza i uvoza Europske unije.....	12
2.5. Gospodarstvo Srbije, Albanije, Bosne i Hercegovine, Makedonije i Crne Gore	13
3. Poljoprivreda Republike Hrvatske	15
3.1. Struktura poljoprivrednika u Republici Hrvatskoj	16
3.2. Poljoprivredno zemljište u Republici Hrvatskoj	18
4. Poljoprivreda Europske unije	22
4.1. Poljoprivredna politika Europske unije	23
4.2. Poljoprivredne grane u Europskoj uniji.....	25
5. Poljoprivreda Srbije, Bosne i Hercegovine, Kosova, Albanije i Crne Gore	27
5.1. Poljoprivreda Republike Srbije	27
5.2. Poljoprivreda Bosne i Hercegovine	28
5.3. Poljoprivreda Kosova	29
5.4. Poljoprivreda Albanije.....	30
5.5. Poljoprivreda Crne Gore.....	31
6. Poljoprivredni proizvodi RH na tržištu Europske Unije i zemalja u okruženju.....	33
6.1. Vanjsko trgovinska razmjena poljoprivrednih proizvoda RH s EU i zemljama u okruženju	33
6.2. Tržište poljoprivrednih proizvoda unutar RH	36
7. Istraživanje/intervju.....	38
8. Zaključak.....	41
POPIS LITERATURE	43
Popis slika i grafikona	44

SAŽETAK

Tema ovog rada značaj je poljoprivrednih proizvoda u vanjsko trgovinskoj razmjeni sa zemljama Europske unije i zemljama u regiji. Pod zemlje u regiji podrazumijevaju se: Srbija, Bosna i Hercegovina, Makedonija, Kosovo i Crna Gora. Poljoprivredni su proizvodi oduvijek imali velik značaj na razvoj svakog gospodarstva i uvijek su bili na cijeni, a to se vidi sad tijekom ovog rata u Ukrajini i krize izazvane Covidom-19.

Osnovni je cilj ovog rada povezati značaj poljoprivrednih proizvoda za tržište Republike Hrvatske, robnu razmjenu sa zemljama članicama Europske unije i zemljama u regiji, usporediti poljoprivredu i razvoj poljoprivrede te njihove poljoprivredne proizvode u članicama EU i zemljama u regiji.

Istaknut će se važnost poljoprivrednog tržišnog natjecanja pojedinih zemalja, važnost robne razmjene između Republike Hrvatske i Europske unije te zemalja u okruženju. Na pojedinim primjerima ukazat će se na dobre i loše strane prodaje i kupnje poljoprivrednih proizvoda u Republici Hrvatskoj, odnosno važnost uvoza i izvoza između navedenih zemalja.

ABSTRACT

The topic of this paper is the importance of agricultural products in foreign trade with the countries of the European Union and countries in the region. Countries in the region are Serbia, Bosnia and Herzegovina, Macedonia, Kosovo and Montenegro. Agricultural products have always had great importance for the development of any economy and have always been at a premium, and this can be seen now during this war in Ukraine and the crisis caused by Covid-19. The main goal of this work is to connect the importance of agricultural products for the market of the Republic of Croatia, trade with EU member states and countries in the region, to compare agriculture and the development of agriculture and their agricultural products in EU members and countries in the region. The importance of agricultural market competition of individual countries, the importance of trade between the Republic of Croatia and the EU and neighboring countries will be emphasized. Some examples will show the good and bad sides of selling and buying agricultural products in the Republic of Croatia, that is, the importance of import and export between the mentioned countries.

1. Uvod

Poljoprivreda je jedna od najvažnijih ljudskih djelatnosti na svijetu. Od postanka svijeta ljudi se bave poljoprivredom kako bi prehranili sebe i svoju obitelj, do današnjih vremena kada je poljoprivreda postala unosan biznis. Ljudi su u početku proizvodili hranu dostatnu samo za svoje potrebe te su stoljećima stvarali oruđa kako bi unaprijedili svoju proizvodnju i povećali svoje prihode te pomoću poljoprivrednih proizvoda napravili robnu razmjenu.

Da bi napravili robnu razmjenu, odnosno razmijenili svoja proizvedena dobra s nečime drugim što je netko napravio, npr: jednu vreću žita moraju imati tržište. Kako su se ljudi mijenjali, i njihov način života kroz povijest, tako se mijenjala i poljoprivreda i tržište.

Gospodarstvo svake zemlje izuzetno je važno za opstanak svih stanovnika koji u njoj žive. Tržište direktno utječe na gospodarstvo zemlje, tržište utječe na svaki segment života ljudi, naročito u ovo današnje vrijeme jer kao što vidimo posljedica ovog rata u Ukrajini veliki su razmjeri povećanja poljoprivrednih proizvoda, nedostatak pojedinih proizvoda kao i zabrana izvoza poljoprivrednih proizvoda izvan svoje zemlje.

Poljoprivreda u Republici Hrvatskoj pala je na niske grane i za to su najzaslužniji političari te njihovi nesposobni ministri i vlade koje nažalost nemaju pojma što je dobro za hrvatsku poljoprivredu. Još uvijek se pojedini političari koji odlučuju o politikama naše zemlje izvlače na rat koji je trajao do 1995. godine, koji je uistinu bio razoran za našu zemlju, ali prošlo je već 30-ak godina i nema nikakvih pomaka. Gledam svoje obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo, koje zaista nije veliko, ali isto takvo gospodarstvo prije pedesetak godina prehranjivalo je veće obitelji od moje trenutne što imam.

Ulaskom Hrvatske u Europsku uniju 2013. godine napravili su se određeni pomaci u poljoprivrednoj proizvodnji, osobito što se tiče isplate poticaja koji je redovan i nije financijski loš, ali imamo veliki problem administracije koja ne radi svoj posao. Možda se čini da sam previše kritičan, ali svaki dan se susrećem s poljoprivrednicima jer me posao veže za njih i svi su ogorčeni, rijetko koji je zadovoljan nagradom za svoj rad u prošloj godini. Svi problemi počinju u našoj zemlji, ovdje mislim na jake uvozne lobije jer naši političari koji su odgovorni za poljoprivrednu politiku znaju se hvaliti kako nam se povećala poljoprivredna proizvodnja, a pojedini sektori izumiru, ovdje najviše mislim na sektor stočarstva koji je u katastrofalnom stanju, gdje je otkupna cijena mlijeka za premium klasu 2,50kuna, a ta ista litra mlijeka koja je puna vode i ni približnoj onoj kvaliteti koju je poljoprivrednik predao otkupljivaču sad u novije vrijeme iznosi sedam kuna.

kao što trenutno vidimo, ovaj rat u Ukrajini još je više pogoršao politiku vezanu za cijene poljoprivrednih proizvoda i repromaterijala koje su poskupile i za petsto posto! Matematika je jednostavna znanost, mi u današnje vrijeme po ovim otkupnim cijenama moramo dati 400kg žita za 100kg gnojiva srednje kvalitete, znači govorimo o žitu premium klase koji je naš seljak predao nekom otkupljivaču po dvije kune i sad treba kupiti gnojivo srednje kvalitete po četiri i više puta skupljoj cijeni. Naravno, rastom svih cijena rastu i cijene samih poljoprivrednih proizvoda, što je u konačnici i dobro za poljoprivrednika rekli bi neuki, ali nažalost to nije tako. Ako znamo da je prošle godine cijena otkupa žita premium klase bila dvije kune, a trenutna cijena gnojiva je s prošlogodišnjih 250kn došla na 700 kuna, jasna računica daje potrebiti iznos cijene žita od 5 i više kuna po kilogramu!

Možemo slobodno reći da je stanje poljoprivrede kao i samog tržišta poljoprivrednih proizvoda katastrofalno jer i dalje uvozimo poljoprivredne proizvode upitne kvalitete koji više nemaju jeftinu cijenu već su se izgleda i njihove zalihe iscrpile. Tržište poljoprivrednih proizvoda je preplavljeno uvoznim proizvodima. Od postanke naše države ovisimo o uvozu, a imamo površine i prirodnih resursa da podmirimo i svoje potrebe i još izvozimo, no naravno velikim igračima to ne odgovara, naročito trgovačkim centrima i uvoznim lobijima. U ovom radu pisat ću o tržištu poljoprivrednih proizvoda sa Europskom unijom, koliki je razmjer između uvoza i izvoza, po kojim cijenama kupujemo određene proizvode, a po kojima izvozimo. Kakvo je stanje na tržištu poljoprivrednih proizvoda i zašto je tržište nesređeno, jesmo li uspješni u povlačenju novca iz Europske unije i njezinih fondova za oporavak gospodarstva i same poljoprivrede uzrokovane Covidom 19 i ratom u Ukrajini. U ovom diplomskom radu pisat ću o mnogobrojnim malverzacijama pri raspodjeli poticaja, zašto se pokušavaju povećati površine pod ekološkom proizvodnjom te je li se ta proizvodnja pokazala kao isplativa.

2. Gospodarstvo Republike Hrvatske, Europske unije i zemalja u regiji

2.1. Gospodarstvo Republike Hrvatske

Sva gospodarstva svijeta pa tako i Republike Hrvatske bila su uzdrmana Covidom-19 koji je uvelike utjecao na razvoj svih gospodarstava svijeta. Hrvatska, koja je članica Europske unije i provodi njezinu politiku na razne načine, pokušala je ublažiti pogoršanje stanja gospodarstva te je i financijski pomagala poduzećima. U 2020. godini imali smo na globalnoj razni pad BDP-a od 4,4 %, te je i samoj Hrvatskoj smanjen BDP na 8%, što je više nego većini članica Europske unije. Razlog tako velikog pada je i u tome što je naš BDP dosta ovisan o turizmu, a 2020. godina je bila dosta problematična što se tiče samog turizma jer je bio smanjeni dolazak gostiju te je to uvelike utjecalo na BDP. Dodatan je problem bio i taj što smo unazad nekoliko godina imali pozitivne trendove kao što su: smanjenje javnog duga, smanjenje nezaposlenosti, povećanje izvoza i oporavak industrijske proizvodnje.

„Nakon 2015. godine nastavljeno je i približavanje prosječnoj razini razvijenosti EU-a što je jedan od značajnijih i češće korištenih pokazatelja trendova u gospodarstvu. Točnije, udio u tom prosjeku povećan je sa 60 posto u 2015. na rekordnih 65 posto u 2019. godini. Važno je napomenuti i kako su opisana pozitivna kretanja omogućila završetak pregovora o ulasku u europski tečajni mehanizam ERM II koji je nastupio sredinom 2020. godine. Na domaćem tržištu napravljeno je nekoliko krugova porezne reforme što je utjecalo i na znatniji rast neto plaća, značajno je povećan postotak korištenja raspoloživim sredstvima iz EU fondova, a nastavljena je i provedba drugih reformi radi stvaranja boljeg poslovnog okruženja. Zbog svega toga poboljšana je i percepcija Hrvatske u inozemstvu, odnosno kreditni rejting; točnije, Hrvatska se vratila u investicijski rang. Ekonomska politika, odnosno njeni pojedini segmenti bili su važno obilježje i u protekloj godini. Naime, 2020. godina obilježena je provedbom niza mjera za očuvanje gospodarske aktivnosti, a posebno mjera za očuvanje radnih mjesta zbog kojih trendovi na tržištu rada nisu pratili snažan pad razine ukupne proizvodnje. Ukupno je od ožujka 2020. godine do sredine siječnja 2021. mjerama za očuvanje radnih mjesta očuvano 630.000 radnih mjesta, a mjere su pomogle 107.000 poduzeća. Za to je u promatranom razdoblju isplaćeno čak 8,25 milijardi kuna, odnosno uz otpis doprinosa izravna pomoć gospodarstvu iznosila je čak 12 milijardi kuna. To je, naravno, imalo znatne negativne posljedice za državne financije i kretanje javnog duga, ali sličan se scenarij odigrao i u drugim zemljama i članicama EU-a, pa se unatoč tome takva kretanja nisu odrazila na poziciju

Hrvatske ni na smanjivanje kreditnog rejtinga. Točnije, u travnju 2020. rejting-agencija Fitch zadržala je investicijski rejting i tek izmijenila pozitivne izgleda u stabilne, dok je u studenome rejting-agencija Moody's čak podigla kreditni rejting za jednu ocjenu, na korak do investicijskoga. Standard & Poor's tijekom 2020. godine nije mijenjao ni ocjenu ni izgleda za Hrvatsku.”

(Hrvatska gospodarska komora, 2020:5,6)

Tablica 1: Makroekonomski pokazatelji gospodarstva Hrvatske

	2017	2018	2019	2020
DUG OPĆE DRŽAVE, % BDP	77,6	74,3	72,8	88,7
TEKUĆI RAČUN PLATNE BILANCE, % BDP	3,4	1,8	2,8	-0,8
BRUTO INOZEMNI DUG, % BDP	88,4	81,9	74,2	81,3
NETO POZAJMLJIVANJE / ZADUŽIVANJE KONSOLIDIRANE OPĆE DRŽAVE, % BDP	0,8	0,2	0,3	-7,4
PROSJEČNA GODIŠNJA STOPA INFLACIJE POTROŠAČKIH CIJENA, %	1,1	1,5	0,8	0,1

Izvor: Državni zavod za statistiku, izradio: autor teksta, 2021.

Iz ove tablice možemo zaključiti kako je situacija javnog duga vrlo nestabilna i da smo dosta zaduženi.

2.2. Politika izvoza i uvoza Republike Hrvatske

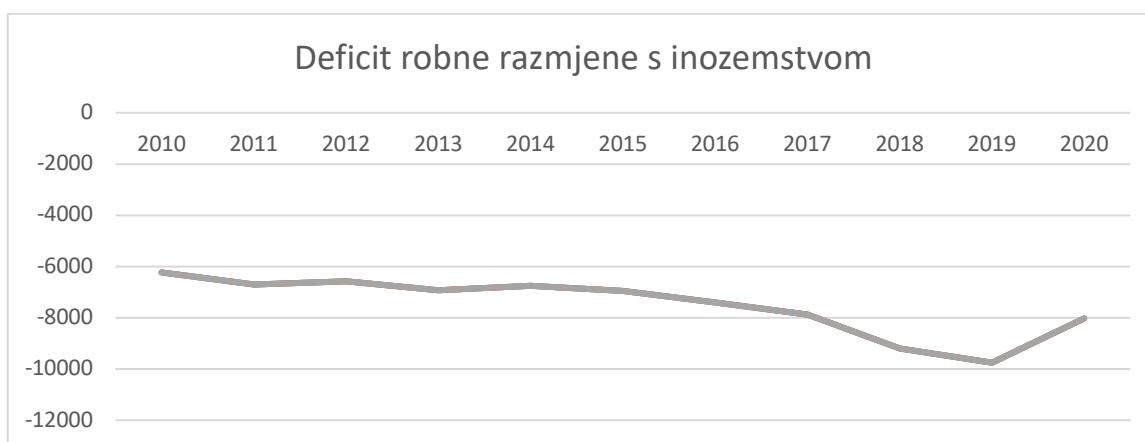
Politika izvoza Republike Hrvatske uvelike ovisi o političkoj situaciji i zakonima u Europskoj uniji jer smo ulaskom u Europsku uniju vezani za istu. Imamo veliku autonomnost, ali moramo se pridržavati zakona i pravila Unije.

Dumančić (2019) u svom radu smatra da je Republika Hrvatska malo gospodarstvo te da s Europskom unijom ostvaruje većinu svoje vanjskotrgovinske razmjene. Stoga njen gospodarski rast u značajnijoj mjeri ovisi o gospodarskoj situaciji u Europskoj uniji. Posljednja gospodarska kriza u pojedinim zemljama Europske unije nepovoljno se odražava na hrvatsko gospodarstvo kroz smanjenje potražnje za hrvatskim proizvodom. Ako se uzme u obzir visoka euroiziranost gospodarstva i zahtjev za fiskalnom štedljivošću, u takvim je uvjetima ograničena učinkovitost ekonomske politike Hrvatske. Hrvatska je slično, kao i ostale zemlje u periferiji eurozone, suočena s velikim vanjskim dugom, čijem je rastu značajno pridonio priljev dužničkog kapitala. Takav priljev bio je glavni pokretač gospodarskog rasta u pretkriznim vremenima, a posljedice su se odrazile u obliku rastućeg deficita tekućeg računa i inozemnog duga. Značajnim smanjenjem

dužničkog priljeva kapitala došlo je do pada bruto domaćeg proizvoda i rasta nezaposlenosti, ali i smanjenja deficita tekućeg računa bilance plaćanja. Oporavak hrvatskog gospodarstva i zemalja periferije mora se temeljiti na inozemnoj potražnji putem promjene proizvodne strukture prema proizvodnji međunarodno razmjenjivih dobara.

„Negativan utjecaj pandemije COVID-a na robnu razmjenu bio je u 2020. snažno vidljiv na globalnoj razini. Pandemija je rezultirala otežanim tokovima ljudi i roba, smanjivanjem potražnje te padom globalnih cijena, pa su se kod većine zemalja smanjile vrijednosti izvoza i uvoza na godišnjoj razini. Prema podacima Eurostata, samo su dvije članice na razini EU-a, Irska i Latvija, zabilježile rast vrijednosti izvoza u odnosu na 2019. godinu, dok se kod osam članica njegov pad kretao na razini višoj od 10 posto. Hrvatska je u usporedbi s ostalim članicama prošla relativno dobro, po zabilježenom padu vrijednosti u eurima od 2,1 posto (u kunama je izvoz smanjen tek 0,7 posto) bila je treća nakon Poljske i Estonije, a po smanjenju vrijednosti uvoza od 8,3 posto (u kunama 6,9 posto) približno na sredini ljestvice članica. Izvoz pojedinih djelatnosti prerađivačke industrije i u prošloj godini bilježio je značajniji rast. Tako je najviše povećana vrijednost izvoza električne opreme, gotovih metalnih proizvoda te proizvoda prehrambene industrije. U godini u kojoj je globalnu robnu razmjenu iz jasnih razloga obilježila povećana trgovina farmaceutskim proizvodima, izvoz ove vrste proizvoda povećan je za skromnih 1,8 posto ili dvadesetak milijuna eura, ali su ipak bili među proizvodima sa snažnijim pozitivnim utjecajem na ukupno kretanje izvoza.”

Graf 1: Deficit robne razmjene s inozemstvom

Izvor: Državni zavod za statistiku, obradio: autor teksta, 2021.

Ovaj graf nam pokazuje razliku suficita i deficita gdje se u zadnjih nekoliko godina smanjila ovisnost o uvozu, ali i dalje smo država koja ima veliki deficit u robnoj razmjeni.

2.3. Gospodarstvo Europske unije

Europska je unija zajednica 27 zemalja koji čine jedinstveno tržište te su njihova gospodarstva ovisna jedna o drugima, odnosno bazirana su prvo na zemlje članice, a onda tek na druge zemlje. Eurostat (2021) tvrdi „Nakon najvažnijeg strateškog dokumenata EU u razdoblju 2014.-2020., „Strategija Europa 2020“, kojim su bila definirana tri prioriteta: 1. pametan rast (razvijanjem ekonomije utemeljene na znanju i inovaciji), 2. održiv rast (ekonomija koja učinkovitije iskorištava resurse, zelenija je i konkurentnija) i 3. uključiv rast (ekonomija s visokom stopom zaposlenosti, društvena i teritorijalna povezanost) i tri glavna cilja (zapošljavanje, istraživanje i razvoj te klimatske promjene i energetika), u novom razdoblju 2021.-2027. definirano je pet ciljeva ulaganja, kojima EU želi financirati sljedeće vizije Europe:

1. Pametna Europa (inovacije, digitalizacija i podrška malim i srednjim poduzećima);
2. Zelena Europa (*carbon-free* ekonomija, provedba Pariškog sporazuma i obnovljivi izvori energije);
3. Povezana Europa (strateški promet i digitalne mreže);
4. Socijalna Europa (socijalna prava, kvalitetno zapošljavanje, obrazovanje, socijalna uključenost)
5. Europa građana (podrška lokalno vođenim razvojnim strategijama i urbanom razvoju).

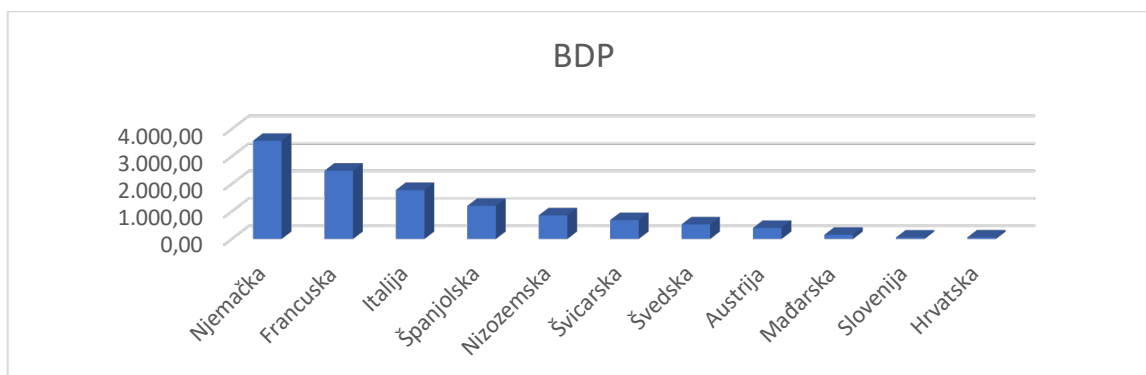
Europski zeleni plan sastavni je dio strategije Europske Komisije za provedbu Programa Ujedinjenih naroda do 2030. (Agende 2030.) i ciljeva održivog razvoja (Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development), pomoću koje se EU nastoji preobraziti u pravedno i prosperitetno društvo s modernim, resursno učinkovitim i konkurentnim gospodarstvom u kojem 2050. neće biti neto emisija stakleničkih plinova i u kojem gospodarski rast nije povezan s upotrebom resursa. Ovime je EU postavila instrumente kako bi ostvarila namjeru da do 2050. postane prvi klimatski neutralan blok u svijetu.

Portal statista.com (2022.) tvrdi „Kako je u 2020. godini ukupni BDP Europske unije bio nešto više od 13,3 bilijuna eura. Europski udio u globalnom BDP-u u ovoj godini bio je nešto ispod 15 posto, a očekuje se da će taj udio pasti na 13,99 posto do 2026. Opadajući udio Europe u svjetskom gospodarstvu dugoročni je trend i povezan je s rastom europskih gospodarstava sporijim nego u drugim dijelovima svijeta, kao što je Azija, a posebno Kina. S BDP-om od preko 3,3 trilijuna eura Njemačka ima najveće gospodarstvo u Europi, dok Francuska i Ujedinjeno Kraljevstvo imaju drugo, odnosno treće najveće gospodarstvo. Međutim, niti jedno od tih triju gospodarstava nije uopće raslo u 2020., a gotovo sve europske zemlje zabilježile su negativne stope rasta u 2020. zbog

pandemije koronavirusa. Ipak, očekuje se povratak rasta 2021. prema prognozama BDP-a, s prosječnom stopom rasta u Europskoj uniji od 4,2 posto.”

(https://www.statista.com/topics/7046/economy-of-europe/#topicHeader__wrapper, pristup 13.6.2022.)

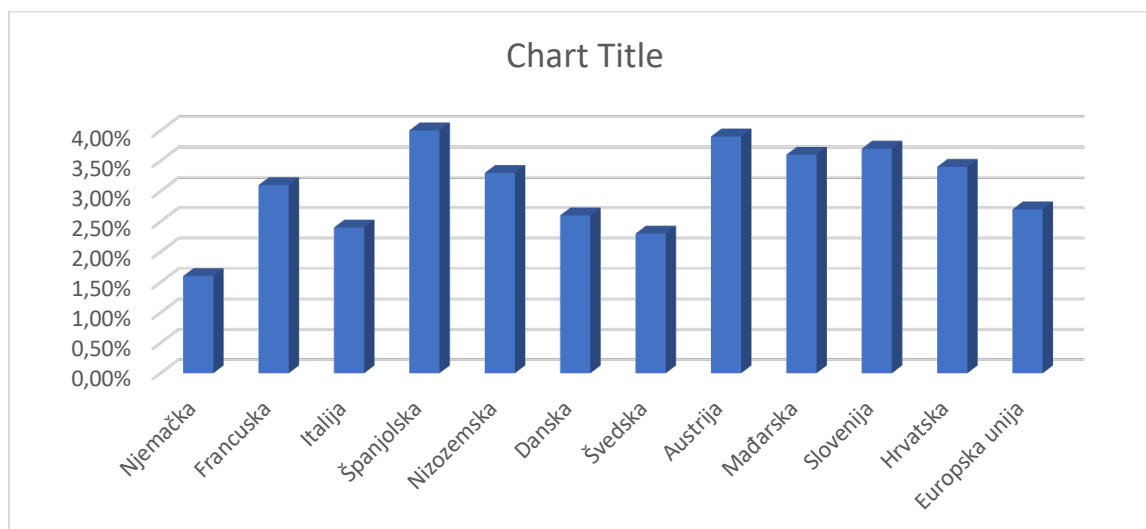
Graf 2: Bruto domaći proizvod u zemljama Europske unije u 2021. godini u milijunima eura

Izvor: Eurostat 2022. obradio: autor teksta, 2022.

Kao što vidimo na ovom grafu, RH ima dosta manji BDP od velike većine razvijenih zemalja Europske unije, gdje je Njemačka u velikoj prednosti nad ostalim državama članica.

Graf 3: Prognoze stope rasta bruto domaćeg proizvoda zemalja EU u 2022. godini

Izvor: Eurostat, 2022. Obradio: autor teksta, 2022.

Po ovom grafu možemo zaključiti da će BDP RH rasti više od prosjeka EU što je dobro i pozitivno za našu državu, nakon godine stagnacije uzrokovane COVIDOM koji nije utjecao samo na našu državu već na cijeli svijet.

2.4. Politika izvoza i uvoza Europske unije

Politika izvoza i uvoza Europske unije vezana je određenim pravnim i zakonskim propisima, gdje su sve države članice obvezne držati propisa i prvo zadovoljiti potrebe svoje zemlje i ostalih država članica te nakon toga izvoziti u treće zemlje.

Hodak (2010) u svojoj knjizi tvrdi „kako carinska unija obuhvaća dva temeljna elementa:

1. Ukidanje carina između država članica
2. Usvajanje zajedničke razine carina za robu s podrijetlom iz trećih država.

Carine na uvoz i izvoz i nameti s istovrsnim učinkom zabranjeni su između država članica. Ova se zabrana odnosi i na carinske pristojbe fiskalne prirode. Zabranjene su dakle carine na robu s podrijetlom iz bilo koje države članice.” (Hodak, 2010:200,201)

Europska je unija najveći svjetski uvoznik i izvoznik te je samim time i glavna i odgovorna za zbivanja na svjetskim tržištima. Trgovina je glavni začetnik gospodarskog rasta jer izvoz povećava sposobnost proboja proizvoda, a samim time prodaju i proizvodnju u većim količinama.

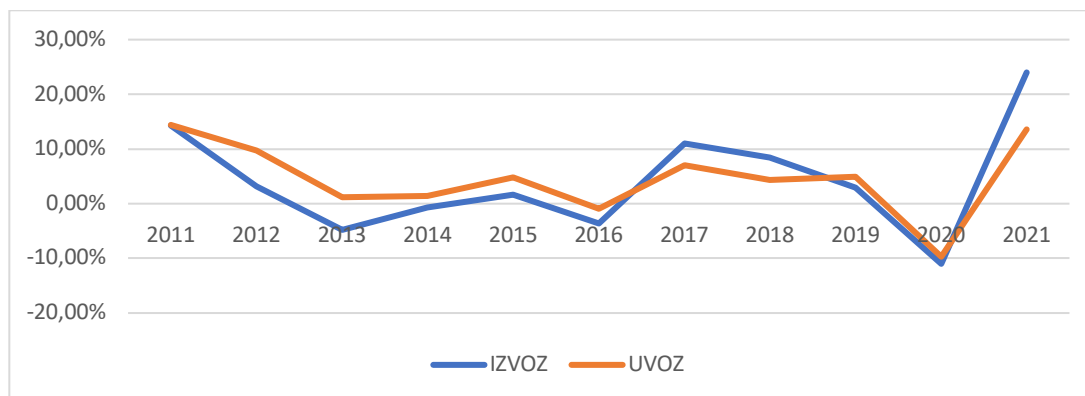
Ona je osnovni uvjet poboljšanja, inovacija i konkurentnosti, stvara nova radna mjesta, preduvjet je rastu gospodarstva. Osnovna ideja zajedničke trgovinske politike je: postepeno smanjivanje ograničenja u međunarodnoj razmjeni, formuliranje trgovinskih i carinskih ugovora, usklađivanje strategija izvoza i trgovinske sigurnosti.

Portal Eurostat tvrdi „2021. trgovina izvan EU-a doživjela je snažan oporavak od pada izvoza i uvoza zabilježenog 2020. zbog utjecaja pandemije koronavirusa. Lani je uvoz povećan za 23 posto, a izvoz za 13 posto. Gledajući posljednje desetljeće, stopa rasta izvoza dosegla je vrhunac 2011. (+13%) i ostala pozitivna do 2016. kada je pala (-0,5%), nakon čega je uslijedio oporavak od 7% u 2017. Stopa rasta izvoza ostala je pozitivna u sljedeće dvije godine, ali se naglo smanjio 2020. (-9%) u kontekstu pandemije COVID-19. Stopa rasta uvoza također je dosegla vrhunac 2011. (+13%), nakon čega su uslijedile male fluktuacije između 2012. i 2015., prije nego što je značajno porasla u 2017. (+11%) i 2018. (+8%), te zatvorila desetljeće s ostrim padom (-12%) u 2020. U 2021. bilanca robne razmjene EU-a zabilježila je suficit od 68 milijardi eura, što je najniži suficit od 2011., kada je trgovinska bilanca zabilježila manjak od 42 milijarde eura. Ovakav razvoj potaknut je, posebice, naglim porastom vrijednosti uvoza energije krajem 2021. godine, s

povećanjem trgovinskih deficita u studenom i prosincu. Nakon 2011. trgovinska bilanca bilježi kontinuirani suficit, dosegivši vrhunac od 264 milijarde eura u 2016. Suficit se smanjio 2017. (222 milijarde eura) i 2018. (148 milijardi eura), a zatim se ponovno povećao 2019. (191 milijarda eura) i 2020. (216 milijardi eura).”

(<https://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-eurostat-news/-/ddn-20220324-1>, pristup 14.6.2022.)

Graf 4: Međunarodna trgovina robom Europske unije od 2011. do 2021. godine (%)

Izvor: Eurostat 2021, obradio: autor teksta, 2022.

Po ovom grafu možemo zaključiti kako je izvoz EU veći nego uvoz i da je u 2020. godini bila stagnacija uvoza i izvoza, ali to je sve zbog COVIDA jer u tom razdoblju države su zatvarale granice. Na Europsku uniju otpada 15% svjetske razmjene te s razlogom možemo reći da je ekonomija Europske unije jedna od glavnih vodilja i pokretača svjetskog gospodarstva. Ovaj nam graf prikazuje odnos uvoza i izvoza zemalja članica Europske unije, gdje nam se 2020. godina pokazuje kao najlošija što se tiče uvoza i izvoza, no znamo da je COVID uzročnik tih loših rezultata, dok u 2021 dolazi do snažnog uzleta i pozitivnog trenda izvoza u odnosu na uvoz.

2.5. Gospodarstvo Srbije, Albanije, Bosne i Hercegovine, Makedonije i Crne Gore

Gospodarstva navedenih zemalja bila su dosta pogođena krizom uzrokovanom COVIDOM te su imali godišnji pad BDP-a od 3,1%. Polako se oporavljaju te su prošle godine imali rast od 3,6% i prognozira im se rast za ovu godinu od 4,1%.

Tomljanović (2020) u svojoj knjizi navodi „kako su zemlje koje pripadaju regiji zapadnog Balkana skočile na val globalizacije te su prihvatile prednosti slobodne trgovine sa svim njezinim pozitivnim učincima na konkurenciju, učinkovitost proizvodnje i tehnološku inovaciju. Međutim,

globalna integracija gospodarskih aktivnosti izvršila je pritisak da zemlje budu privlačnije za izravna strana ulaganja. Osim toga, ove su zemlje gurnute u reforme za integracijske procese u EU, cilj im je ubrzavanje gospodarskog rasta i postizanje bržeg gospodarskog razvoja. Kako bi povećali svoju poreznu konkurentnost, odlučili su se stvoriti poreznu politiku otvorenih vrata.”

Tablica 2: Prikaz BDP-a od 2015. do 2020. godine zemalja u okruženju u \$(bilijuni)

Godine	BIH	Crna Gora	Makedonija	Albanija	Srbija
2015	16,21	4,055	10,07	11,39	39,66
2016	16,91	4,377	10,68	11,86	40,69
2017	18,08	4,857	11,31	13,02	44,18
2018	20,18	5,507	12,68	15,15	50,64
2019	20,2	5,543	12,55	15,29	51,48
2020	19,79	4,779	12,27	14,8	52,96

Izvor: Svjetska banka, obradio: autor teksta, 2022.

Kao što vidimo iz priložene tablice najveći BDP što je i logično ima Srbija, pa onda Bosna i Hercegovina te onda ostale zemlje. Srbija je ujedno i najveća zemlja od prikazanih, ima najviše stanovništva, no svih pet navedenih zemalja moraju puno napraviti po pitanju pravnih propisa i smanjenja sive ekonomije.

3. Poljoprivreda Republike Hrvatske

Poljoprivreda je jedna od najvažnijih djelatnosti svakog gospodarstva, prva velika naselja i civilizacije izgrađene su oko plodnih tla te mjesta gdje se moglo obraditi najviše zemlje. Tako je i u ljepoj našoj od davnina većina stanovništva bila rasprostranjena oko plodne zemlje te su ljudi iz različitih dijelova Republike Hrvatske migrirali u mjesta koja imaju plodnija tla, kao npr: iz Like u Slavoniju. Nažalost, danas smo svjedoci da stanovništvo iz naše Slavonije bježi u druge krajeve lijepe naše pa i izvan Republike Hrvatske. Poljoprivreda je oduvijek bila važna gospodarska djelatnost u Republici Hrvatskoj gdje se najveći broj ljudi bavio istom, no s godinama njezin značaj u smislu broja poljoprivrednika opada. Hrvatska je ulaskom u Europsku uniju ušla u zajednicu od 14,5 milijuna poljoprivrednih proizvođača te je na taj način ušla na veliko tržište poljoprivrednih proizvoda i mogućnošću za većim proizvodnim kapacitetima. Hrvatska je od 2013. godine članica Europske unije te sa zaposlenima u prehrambenom sektoru sadrži oko sedam posto ukupne EU zaposlenosti i ostvaruje između 6 i 7 posto BDP-a Europske unije. U Hrvatskoj imamo nekoliko regija i klimatskih cjelina, a to su: kontinentalna Hrvatska, planinska i sredozemno priobalje. Poljoprivreda u RH sudjeluje s oko 8 posto u ukupnom BDP-u. Republika Hrvatska ima 3,15 milijuna hektara obradivih površina, obrađuje se oko 65% poljoprivrednih površina, a ostatak su pašnjaci. Privatni zemljoposjednici posjeduju 80% od ukupnog broja obradivih površina. Imamo i zakon o poljoprivrednom zemljištu gdje je propisano i raspolaganje zemljištem u vlasništvu države putem zakupa, koncesije ili prodaje.

Devčić (2022) smatra kako primarnu ulogu u razvoju poljoprivrede ima samo Ministarstvo poljoprivrede koje se treba pobrinuti da politika direktno utječe na pozitivan način poboljšanju gospodarskog razvitka te ujedno i povećanju kvalitete života na poljoprivrednim gospodarstvima jer su korisnici politike ruralnog razvoja sve skupine stanovništva.

Devčić, A. (2022), Pregled kriterija i investicija u nepoljoprivredne djelatnosti kroz Program ruralnog razvoja RH 2014.-2022. str.16.

Republika Hrvatska svojim ratarskim kulturama pokriva sve domaće potrebe za žitaricama te većim dijelom potreba za industrijskim biljem, tako da ima mogućnost izvoza žitarica na tržišta diljem svijeta, ali ponajviše izvozimo u Europsku uniju i zemlje u regiji.

Stočarstvo na našim područjima ima veliku važnost što ne vidimo baš u zadnje vrijeme jer su stočari na koljenima, imamo pad proizvodnje mlijeka te imamo sve manje stočara jer otkupne su cijene mlijeka bezobrazno niske. Proizvodnja ribe i prerada iste najvažniji su u Dalmaciji i Istri

koji godišnje proizvedu oko 15 tisuća tona prerađevina, od čega veći dio otpada na konzerviranu srdelu. Vinogradarstvom se bavi tridesetak većih poduzeća te isto toliko zadruga i oko tristotinjak obiteljskih poljoprivrednih gospodarstva. U novije vrijeme imamo povećanje poljoprivredne proizvodnje pod ekološkim nasadima.

3.1. Struktura poljoprivrednika u Republici Hrvatskoj

U 2020. godini imali smo zanimljivu situaciju s Covidom 19 koji je snažno utjecao na sve sfere ljudskog života pa i tako na poljoprivredu u svijetu. Kriza je uvelike utjecala na pad zaposlenosti, smanjenje robne razmjene, proizvodnju i potrošnju te je dovela do pada BDP-a. Velika većina zemalja u svijetu donijela je iste zakone i pravila zatvaranja tržnica i prekid poduzetničkih sinergija u lancu eksploatacije povezanih s turizmom, došlo je do velik promjena u načinu razmišljanja kako kupaca tako i trgovaca, te su se svi više bazirali na digitalizaciju, prodaju putem interneta, te kupovanja kod lokalnih poljoprivrednika.

Republika je Hrvatska u 2020. godini povećala bruto domaću vrijednost poljoprivrede za 3,3% dok je efikasnost BDV-po jedinici godišnjeg rada uvećana za 10,50%. Robna razmjena i usluge Republike Hrvatske u 2020.godini zabilježile su pad za 2,1% u izvozu te za 8,3% u uvozu.

„Prema ministarstvu poljoprivrede na dan 31.prosinca 2020. godine bilo je upisano 170.837 poljoprivrednika koji su koristili 1.150.327,5 ha poljoprivrednog zemljišta, odnosno u prosjeku 6,7 ha. Pri tome 76% poljoprivrednika koristi površine manje od 5ha. Ukupna korištena poljoprivredna površina prema podacima DZS-a u 2020. godini iznosila je 1.506.205ha.

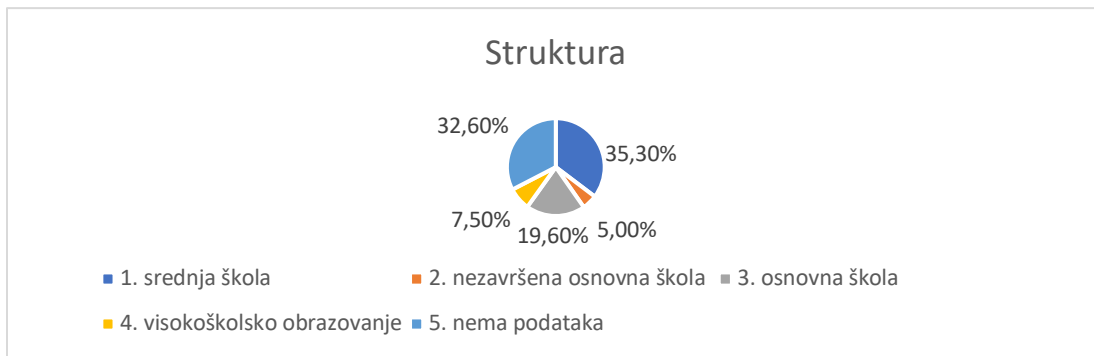
Nositelji hrvatskih poljoprivrednih gospodarstava uglavnom su osobe starije životne dobi, ali broj nositelja u kategoriji starosti do 41 godine bilježi lagani rast te je u 2020. godini dosegao 12,9%. Isto tako raste broj poljoprivrednika čiji nositelji posjeduju visokoškolsko obrazovanje iako i dalje prevladava skupina poljoprivrednika sa srednjom stručnom spremom.

Na dan 31. prosinca 2020. godine u registru stočarskih farmi bilo je registrirano 152.276 aktivnih gospodarstava na kojima se drže goveda, kopitari, svinje, ovce, koze, perad ili pčele.

(Ministarstvo poljoprivrede, Godišnje izvješće o stanju poljoprivrede u 2020. godini, , 2021:16, url).

Usporedba podataka iz godišnjeg izvješća ministarstva poljoprivrede nam daje do znanja da se bruto domaći proizvod povećao u odnosu na 2019. godinu sa 2,9% na 3,3%. Također po podacima dolazi do rasta broja upisanih poljoprivrednika od 2019. do 2020.godine od 170.662 do 170.837 poljoprivrednika.

Graf 5: Struktura poljoprivrednika prema stručnoj spremi 2020. godina

Izvor: Agencija za plaćanja; obrada autor teksta. 2021.

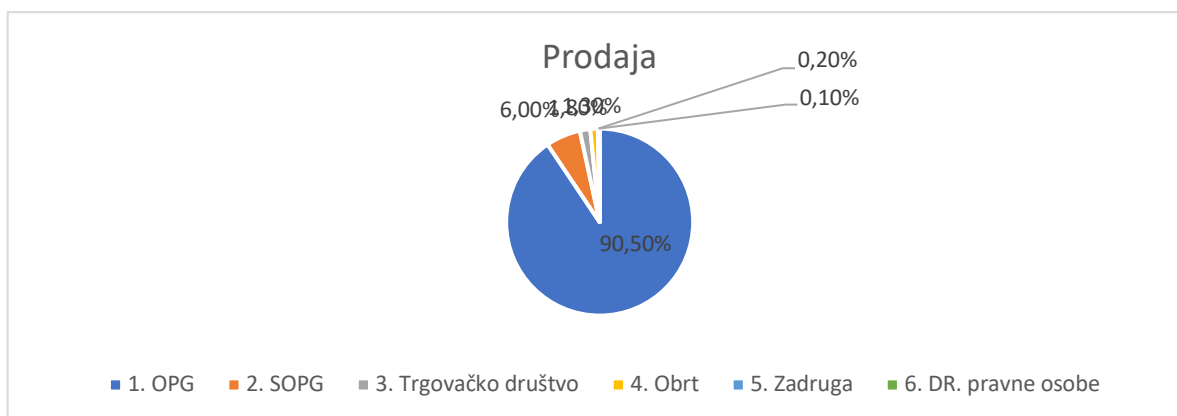
Kao što vidimo, najviše imamo poljoprivrednika koji su završili srednju školu, mali broj njih koji nemaju završenu osnovnu školu te dosta veliki broj onih koji imaju završenu samo osnovnu školu, pretpostavljam da je taj broj i veći jer imamo 32 posto onih koji se nisu izjasnili. Sigurno je to da će se u daljnjoj budućnosti smanjivati broj s osnovnom školom, a povećavati broj poljoprivrednika sa završenom srednjom školom i visokim obrazovanjem.

„Prema podacima iz Upisnika koji vodi Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju na dan 31. prosinca 2020. godine u Upisniku ima 170.837 poljoprivrednika, od kojih najviše obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava. Osim OPG-ova, poljoprivrednu djelatnost su u 2020. godini obavljali i razna trgovačka društva, obrti, zadruga, samoopskrbe poljoprivredne djelatnosti i neke kategorije druge pravne osobe.”

(Ministarstvo poljoprivrede, Godišnje izvješće o stanju poljoprivrede u 2020. godini, 2020:18)

Uspoređujući podatke iz 2019. i 2020. godine dolazimo do zaključka da se smanjuje broj poljoprivrednika s osnovnom školom, npr: 2019. godine-20,3%, a 2020. godine 19,60%. Također dolazi do povećanja poljoprivrednika u ukupnoj strukturi koji imaju visoko obrazovanje gdje je 2019. godine bilo 7,0% posto, a 2020. godine imali smo 7,50% istih. Ne moramo se previše veseliti ovim podacima i pljeskati jer su to mali pomaci prema naprijed, još uvijek ima puno poljoprivrednika s nezavršenom ili završenom osnovnom školom.

Graf 6: Struktura poljoprivrednika prema organizacijskom obliku

Izvor: Agencija za plaćanja, obrada: autor teksta, 2021.

Iz grafa nam se očitaju podaci da najveći udjel pripada Opg-ovcima sa značajnim brojem većim od 90%. Moramo znati da su to većinom mali Opg-ovi koji u prosjeku imaju i manje od 5ha poljoprivrednog zemljišta u korištenju. Određeni dio pripada poljoprivrednicima koji su u sustavu pdv-a, odnosno porezni su obveznici.

3.2. Poljoprivredno zemljište u Republici Hrvatskoj

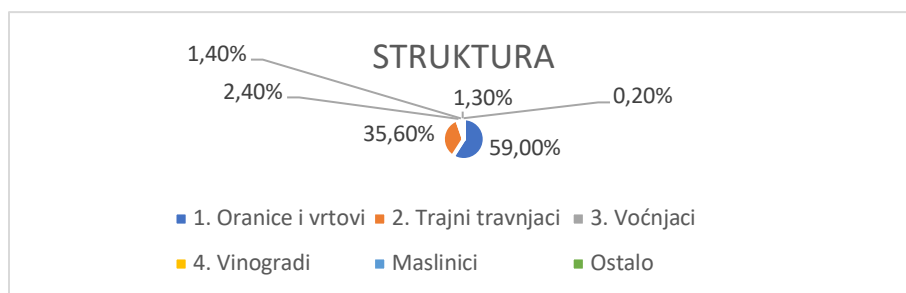
U Republici Hrvatskoj poljoprivrednici se bave proizvodnjom raznih kultura, najveći udio su od davnina bile oranice, livade te voćnjaci i vinogradi. Možemo slobodno reći da je naša zemlja visoko plodna, naročito ako gledamo Slavoniju, odnosno istok Slavonije gdje su naša najplodnija polja. U Republici Hrvatskoj imamo različita tla od crnice, crvenice, ilovače itd.

“Prema podacima ZDS-a u 2020. godini u Republici Hrvatskoj je korišteno 1.506.205ha poljoprivrednog zemljišta. Prema načinu korištenja najzastupljenije su oranice i vrtovi s 888.928 ha, slijede trajni travnjaci s 536.683 ha. Voćnjaka je bilo 36.046 ha, vinogradi 21.454 ha, a maslinika 20.282ha. Najmanje su zastupljeni povrtnjaci s površinom od 1.777 ha, rasadnici od 576 ha i košaračka vrba s površinom od 459 ha.”

(Ministarstvo poljoprivrede, Godišnje izvješće o stanju poljoprivrede u 2020. godini, 2020:20)

Moramo imati na umu da je određeni dio zemljišta i pod ekološkom proizvodnjom, što osobno nisam pobornik jer smatram da velika većina tog zemljišta je obrađena zbog poticaja, a ne zbog održivog razvoja ili poboljšanja svijesti čovjeka o zdravlju sebe i drugih.

Graf 7: Struktura korištenog poljoprivrednog zemljišta u 2020. godini u RH

Izvor: Agencija za plaćanja, obrada: autor teksta, 2021.

Po ovim podacima iz grafa vidimo da i dalje najviše u RH ima oranica, da se poljoprivrednici ne odlučuju baš na povrtlarske kulture. Po podacima iz ministarstva poljoprivrede uspoređujući 2019. i 2020. godinu povećale su se površine pod oranicama i vrtovima za nekih 8% i 9%, rasadnika za 62%, te košaračke vrbe za 35%.

Tablica 3: Korištenje poljoprivrednog zemljišta u Hrvatskoj od 2013. do 2020. godine.

Ha	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Korištena poljoprivredna površina	1568881	1508885	1537629	1546019	14960663	1485645	1504445	1506205
Oranice i vrtovi	874863	811067	841939	872406	815323	803902	822809	888928
Žitarice	589290	513537	490811	529388	461483	459703	490908	535840
Mahunarke za suho zrno	2427	2626	2254	3273	2575	2542	2512	1895
Korjenasti i gomoljasti usjevi	31011	33030	24802	26563	29949	23810	21690	20703
Industrijsko bilje	120532	129757	167140	178974	187826	187033	170492	182874
Svježe voće i povrće	8426	8765	8837	10180	9791	10027	8963	8748
Zelena krma	117016	116668	113674	107444	100928	94864	102388	109450
Ostali usjevi na oranicama i vrtovima	289	-	-	-	-	-	-	-
Ugari	5443	5900	33725	15924	22060	25218	25155	28865

Cvijeće i ukrasno bilje	300	300	300	300	315	300	300	186
Sjemenski usjevi i presadnice	328	484	396	360	396	405	401	277
Povrtnjaci	2250	2150	2150	1885	1848	1848	1848	1777
Trajni travnjaci	618070	618070	618070	600000	607555	607555	606129	536683
Livade								
Pašnjaci								
Voćnjaci, vinogradi i maslinici	73082	76970	74799	71060	71217	71645	72964	77782
Voćnjaci	28392	31724	30112	29476	30634	34534	34534	63046
Vinogradi	26100	26164	25587	23400	21900	20512	19824	21454
Maslinici	18590	19082	19100	18184	18683	18697	18606	20282
Rasadnici	212	221	310	342	382	357	355	576
Košaračka vrba	404	407	361	326	338	338	340	459

Izvor: Državni zavod za statistiku; Obrada: autor teksta, 2021.

U odnosu na petogodišnje razdoblje od 2015. do 2019. godine, površine korištenog poljoprivrednog zemljišta smanjene su za 7.875 ha, također površine pod trajnim travnjacima su smanjene za 71.179 ha što čini jednu veliku negativnu stopu. Imamo povećanje površine pod oranicama i vrtovima od 6,9% i voćnjaka za 15%, maslinika imamo povećanje za 9%, rasadnika za 65%, te košaračke vrbe za 34,8%. Povrtnjak se smanjio za 71ha ili 3,8%, površina trajnih travnjaka smanjena je za 69.446 ha ili 11,5%. Poljoprivredna proizvodnja nije više kao u prošlim vremenima samo djelatnost proizvodnje hrane, već je i puno više od toga u smislu zaštite potrošača, dobrobiti životinja, očuvanju sela, zaštite prirode i prirodnih resursa, proizvodnja energije te očuvanja zdravlja ljudi i pojma zdravog života.

Nositelji su poljoprivredne proizvodnje u Republici Hrvatskoj obiteljska poljoprivredna gospodarstva na kojima poslove obavljaju uglavnom članovi obitelji, odnosno neplaćena radna snaga, koja u strukturi uloženog rada u 2018. godini čini 91,4%. To je dokaz da su poljoprivredna gospodarstva u RH većinom privatni i obiteljski biznisi koji se sastoje uglavnom od obitelji što je dobro jer pomoću njih mladi u neku ruku ostaju na selu jer je lakše nastaviti posao nego ga od početka započinjati. Moramo i napomenuti da je poljoprivreda i poljoprivredna proizvodnja značajnija za poljoprivrednike u Slavoniji nego li u Dalmaciji ili Istri. Jer po već spomenutim

podacima većina Hrvatskih obradivih površina i plodne zemlje se nalazi u Slavoniji naročito u Istočnoj Slavoniji. Važnost poljoprivrede Slavonije leži u tome što potiče rast u nepoljoprivrednom sektoru čime dolazi do povećanja zaposlenih i poboljšanja standarda života. Istočna Hrvatska svojim kapacitetima biljne proizvodnje pripada u najznačajnija mjesta u Republici Hrvatskoj. Nažalost, poljoprivreda Slavonije nije dovoljno iskorištena jer svojim kapacitetima i svojim plodnim tlima u pojedinim segmentima ne zadovoljava potrebe naše države, a kamoli za izvoz iako bi moglo biti dostatno i za veliku količinu izvoza. Velike površine u Slavoniji koriste se za proizvodnju hrane pa samim time utječu i na razvoj sela i obiteljskih gospodarstava jer poljoprivreda svojim cijenama i proizvodnjom utječu na kvalitetu života u većoj mjeri nego li što je to slučaj u Dalmaciji ili u Istri. Dalmacija i Istra su više fokusirane na turizam i razvoj turizma nego li što je to slučaj u Slavoniji koja je više okrenuta prema poljoprivrednoj proizvodnji. Velika je razlika u poljoprivredi i ovisnosti poljoprivrede u Slavoniji i u Dalmaciji ili u Istri. Jer mi u Slavoniji prodajemo većinom sirovine, što nije dobro jer time imamo nižu cijenu u odnosu na Dalmaciju ili Istru, koji prodaju većinom gotove proizvode gdje postižu veću cijenu. Također, zbog samog turizma jer stranci s većom kupovnom moći, mogu si priuštiti neke proizvode koji više koštaju nego li naši proizvodi u Slavoniji. Također, razlika je u samim prodajnim cijenama, gdje Dalmacija i Istra ostvaruju veće prihode nego li istok države. Najbolji primjer ogleđa se u prodaji npr. janjaca, gdje pečeno janje u Dalmaciji po kilogramu ide i preko 300 kuna, a u Slavoniji 150kn, iako je to janje kupljeno u Slavoniji. Takvih primjera ima dosta, ovo je samo jedan od primjera. Da ne spominjemo masline i maslinovo ulje, vino, dok znamo koliko se podcjenjuje kukuruz, pšenica gdje cijena ne bude ni 100 kuna za 100 kilograma kukuruza. U prošlosti su ljudi dolazili u Slavoniju koje je bila bogata te je jedna obitelj mogla s jednom kravom othraniti cijelu obitelj i platiti većinu režija, nažalost danas ne može othraniti niti s dvadesetak krava, a rad je ostao isti samo što sada većinu posla obavljaju strojevi koji svakako moraju imati nadzor ljudskog faktora. U Dalmaciji nikada nije bila značajna poljoprivreda kao što je to slučaj u Slavoniji.

4. Poljoprivreda Europske unije

Europska unija zajednica je 27 zemalja te je Hrvatska pristupivši EU 2013. godine ušla na veliko poljoprivredno tržište. Europska unija ima svoju zajedničku poljoprivrednu politiku, ali isto tako pojedine zemlje mogu imati svoju autonomnost pri definiranju poljoprivrednih politika, ali naravno u skladu sa europskim zakonima.

Hebrang (2005) smatra da su za vlastitu poljoprivrednu politiku u Europskoj uniji prvenstveno odgovorna tijela Europske unije, tako da ispada da pojedine članice ne mogu same uređivati područje vezano za politiku poljoprivrede. Svi zakoni doneseni su temeljnim ugovorima, dok je državama članicama dopuštena sloboda odlučivanja povrh utvrđenog sistema. Razlog za ovakvo mišljenje leži u zakonima koji su donijeti u ustavu Europske unije.

Devčić (2017) smatra kako nove države članice EU imaju problem ravnomjernog regionalnog razvoja te postoje samo nominalne procedure koje nisu dovoljne za razvitak nerazvijenih područja. Razvoj ruralnih područja je izazov za cijelu Europsku uniju, a ne samo za pojedine članice jer znamo da jedna Francuska stoljećima pokušava izjednačiti sjever i jug zemlje. U Republici Hrvatskoj ovaj problem pokušava se riješiti kroz program ruralnog razvoja. Devčić, A. (2017) RURAL DEVELOPMENT PROGRAMME OF THE REPUBLIC OF CROATIA: HOW IT IS PERCEIVED BY YOUNG POPULATION? str.168.

Slika 1: Izgled naslova poljoprivredne politike od 2020. godine

Izvor: Eurostat (Agriculture, forestry and fishery statistics), 2021.

„Od 1962. godine agrarna politika EEZ/EU vodi se pod imenom Zajednička agrarna politika(ZAP) koja je do sredine osamdesetih godina 20. stoljeća bila naglašeno proizvodno orijentirana da bi se

kasnije sve više uvažavala kompleksna pitanja ruralnog razvoja te je ZAP prerastao u globalnu ruralnu politiku. ZAP je uspjela ostvariti sve strateške ciljeve: sigurnost, opskrbe domaćom proizvodnjom, povećanje produktivnosti u agraru, stabilnost tržišta, jedinstvene cijene prihvatljive potrošačima i Slobodan promet agrarnih proizvoda unutar granica Zajednice/Unije”. (Hebrang, 2005:1).

4.1. Poljoprivredna politika Europske unije

Poljoprivredna politika zemalja Europske unije snažno se odražava ne samo na zemlje članice i zemlje u okruženju, već i na čitav svijet. Za napredak svoje zemlje u gospodarskom smislu ima više čimbenika, ali velika većina zemalja je dosta davala u razvoj svojih poljoprivrednih politika, no nažalost to nekima nije dovoljno pa će zemlje Europske unije morati malo bolje sagledati situaciju seljaka država-članica, osobito nakon ovog rata u Ukrajini.

„Strateški značaj poljoprivredne proizvodnje i prerade ogleda se na nekoliko područja:

- a) na gospodarskom kao težnja i zadatak politike da poljoprivrednu proizvodnju organizira u skladu s filozofijom uravnotežene bilance proizvoda i regionalnog razvoja, po prihvatljivim cijenama hrane za stanovništvo s prosječnim primanjima, trajnom ponudom kvalitativno uravnoteženo s prehrambenim navikama lokalnog stanovništva. Poželjno je da izdatci za prehranu u proračunu domaćinstva sudjeluju s najviše 25 posto, kako bi diskrecijski dohodak ostao dovoljno potentan za proizvode i usluge s elastičnom potražnjom.
- b) Nacionalne sigurnosti sa zahtjevom da se proizvodnja hrane podigne na što je moguće viši stupanj samodostatnosti u zadovoljavanju potreba stanovništva, pogotovo u slučaju prirodnih nedaća ili ratnih opasnosti. Posebna pozornost daje se osiguravanju kakvoće hrane, poglavito genski preinačene, te organskoj proizvodnji zdrave hrane. Nezaobilazne su i metode očuvanja krajolika, posebno vode i vodotoka.
- c) Socijalne sigurnosti zbog neelastične potražnje za prehrambenim proizvodima, gotovo nemoguće supstitucije osnovnih faktora proizvodnje, zemlje i farmera. Udruge farmera tvore i značajne grupe za pritisak u ostvarenju svojih interesa, pa kao najhomogeniji čimbenici europskoga prostora mogu ugroziti nacionalne vlade.
- d) Prehrambenog lanca, odnosno proizvodnje hrane vezane industrije i usluge, od proizvodnje strojeva, kemijske industrije, industrije ambalaže, oglašavanja, biotehnologije i trgovine.” (Hebrang, 2005:3)

Kao što vidimo iz gore napisanog teksta, Europska je zajednica od samih početaka uvidjela da je poljoprivreda jedan od najsnažnijih čimbenika koji će povezati Europu u jedno, te je stoga i formirala poznati Rimski ugovor. U samom početku poljoprivredna politika Europske unije na prvom mjesto je stavljala socijalno-tržišne čimbenike, povećanje proizvodnje, nakon toga problemi vezani uz regionalni razvoj i ujednačavanje proizvođačkih lanaca te u novije vrijeme proizvodnja zdrave i ekološke hrane, očuvanje okoliša i društveno odgovorno poslovanje.

Tablica 4: Korištenje obradivih površina u ha po nekim državama članicama EU i zemljama u okruženju od 2017. do 2020. godine.

2016	2017	2018	2019	2020
EU 27 zemalja-od 2020.godine	161407.74	161455.87	162924.90	162240.62
EU 28 zemalja od 2013. do 2020.godine	178927.87	179306.14	180453.90	-
Njemačka	16687.30	16645.10	16660.00	16595.00
Španjolska	23840.70	24201.91	24371.66	24434.63
Francuska	29101.33	29020.14	29024.16	28897.88
Italija	13005.75	12908.75	13150.20	13122.14
Mađarska	5352.28	5343.78	5309.72	4997.88
Austrija	2665.56	2653.84	2652.22	2646.66
Makedonija	1266.01	1264.14	1264.58	1270.53
Albanija	1174.10	1174.00	1174.10	1165.70
Crna Gora	256.36	256.81	257.47	257.95
Srbija	3438.10	3486.91	3481.57	3506.50
Kosovo	417.00	419.50	421.00	421.10
Bosna i Hercegovina	1762.02	1779.63	1806.27	-
Hrvatska	1496.66	1485.66	1504.45	1506.21

Izvor: Eurostat 2021, izrada: autor teksta, 2021.

Možemo vidjeti da se svake godine u zemljama članicama i u okruženju mijenjaju obrađene površine. Hrvatska svoje proizvode izvozi na veliko tržište Europske unije, ali isto tako u susjedne zemlje koje većinom ne mogu zadovoljiti svoje potrebe za poljoprivrednim proizvodima.

Ovaj tekst sam namjerno napisao jer u današnjoj situaciji vidimo da se Europa nije baš pridržavala svojih uputstava i zakona kako bi u svim uvjetima osigurala dovoljno hrane i energenata po pristupačnim cijenama, jer realno malo tko je očekivao da će doći do krize uzrokovane Covidom-19 gdje je u jednom trenutku cijeli svijet stao, a osobito u zadnje vrijeme kriza koja će sigurno biti

uzrokovana ratom u Ukrajini. Svjedoci smo da su cijene energenata porasle automatski kako se rat najavljuje, a sad kako rat traje cijene su dosta porasle, osobito to vidimo u cijenama plina i struje. Ukrajina je jedan od većih izvoznika žitarica u svijetu kao i Rusija, što se također osjeti po poskupljenju brašna i pekarskih proizvoda od 30% i više. Cijena mineralnih gnojiva porasla je za 400 i 500 posto za razliku od prošle godine, što je veliki udarac za poljoprivrednike. Netašica plina nam prijete jer je Rusija veliki uvoznik plina, a ograničili su izvoz plina u Europu. Robna razmjena između zemalja u Europskoj uniji je manja jer dosta zemalja čuva svoje proizvode kako bi osigurala nesmetan život ponajprije svojim stanovnicima pa tek onda i ostalim zemljama u EU i okruženju.

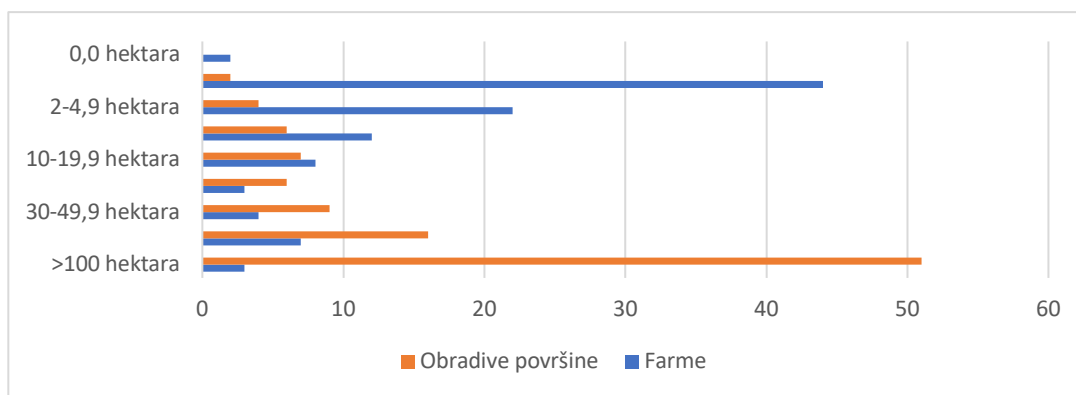
4.2. Poljoprivredne grane u Europskoj uniji

U Europskoj uniji imamo oko 160.000 tisuća obradivih površina koje svake godine zasiju poljoprivrednici te plasiraju svoje proizvode na tržišta Europske unije i diljem svijeta. Tijekom 2020. godine održan je globalni poljoprivredni popis gdje se očekuju konsolidirani rezultati za Europsku uniju tijekom druge polovice 2022. godine. Farme su pokrivala 191,9 milijuna hektara zemlje EU u 2016., što je ekvivalentno 47% ukupnog broja površina zemljišta. Ovaj udio poljoprivrednog područja unutar ukupne površine zemljišta kretao se od manje od jedne petine u Cipru, Švedskoj i Finskoj te blizu dvije trećine u Austriji, Mađarskoj i Danskoj i došlo je do tri četvrtine u Irskoj.

Negdje oko 160 milijuna obradivih površina je iskorišteno, ostatak su činile farme oko 13% dok zemljište koje je neprikladno za obrađivanje čini manje od pet posto. Zemlje koje su najbolje iskoristile svoje obradive površine su: Španjolska (15%) i Francuska (18%) od ukupnog broja obradivih površina cijele Europske Unije.

Farme: Prosječna veličina farmi u Europskoj uniji u 2020. godini iznosila je 15,5 ha, ali dvije trećine farmi u Europskoj uniji bile su manje od pet hektara, a samo jedna devetina farmi je bila veća od 30 ha ili više.

Graf 8: Odnos farmi i obradivih poljoprivrednih površina u Europskoj uniji

Izvor: Eurostat 2020. godina, autor teksta, 2020.

Može se vidjeti da su veličine prosječnih poljoprivrednih gospodarstva puno veće nego u Hrvatskoj, gdje glavninu čine OPG-i do 5ha, dok je prosjek Europske unije 15,5ha. Velika većina farmera odnosno onih koji se bave stočarstvom čine OPG-i koji su manji od 3ha pašnjaka.

5. Poljoprivreda Srbije, Bosne i Hercegovine, Kosova, Albanije i Crne Gore

Poljoprivreda Republike Hrvatske i njezino djelovanje u poljoprivredi usko je vezano za Europsku uniju, ali i za zemlje u okruženju. Od nekih prošlih vremena koja su bila nekad dobra, a nekad manje dobra, uvijek smo bili okrenuti prema našim susjedima s kojima treba imati dobre kontakte i veze jer uvijek će prije susjed pomoći u nevolji nego netko drugi. Od ovih četiriju država koje će biti obrađene najveća je Srbija pa ćemo s njom i početi.

5.1. Poljoprivreda Republike Srbije

U Srbiji imamo dvije vrste poljoprivrede, a to su: intenzivna i održiva. Pod intenzivnom poljoprivredom mislimo na visoka ulaganja uz određene mjere zaštite okoliša, ali u prvom redu se gledaju prinosi poljoprivrednih proizvoda. Pod održivom poljoprivredom sama riječ znači da se dosta toga pita ekologiju, odnosno što manja upotreba zaštitnih sredstava te se ponajprije misli na zdravlje samog čovjeka i prirode u cjelini.

Prema portalu Sasb-eu.org/ Srbija zauzima sjeveroistočni dio Zapadnog Balkana. Na sjeveru dominira Dunav, dok slijev Morave pokriva većinu planinskih južnih regija. Brdoviti tereni pokrivaju 38,5% Srbije, od kojih je jedna trećina iznad 1000 m. Grubo se može reći da u Srbiji vlada kontinentalna klima na sjeveru, umjereno kontinentalna na jugu i planinska klima na visokim planinama. Na osnovu svoje topografije, klime, kvaliteta zemljišta, poljoprivrednih proizvodnih sistema i društveno-ekonomskog razvoja, Srbija se može podijeliti na tri široke zone, a to su: Vojvodina, centralna i južna Srbija. Srbija je zemlja velikih razlika, kako u pogledu kvaliteta zemljišta, tako i u pogledu sistema poljoprivredne proizvodnje, i društveno-ekonomskog nivoa razvoja. Ovo je naročito vidljivo u uspoređivanju između razvijenih ruralnih područja Vojvodine i velikih planinskih ruralnih područja centralne i južne Srbije. Poljoprivredno zemljište pokriva oko 66% ukupne površine obradivog zemljišta. Livade zauzimaju 3,3 miliona ha, voćnjaci 242 000 ha, i vinogradi 58 000 ha. Trajni travnjaci pokrivaju 28% poljoprivrednog zemljišta. Veličina farmi u Srbiji je uglavnom manja od prosječne veličine farmi u europskim zemljama. Preko 75% privatnih farmi ima površinu manju od 5 ha, a manje od 5% ima više od 10 ha. Zbog svoje male veličine, većina ovih farmi proizvode dovoljno samo za potrošnju osobnog domaćinstva ili poljoprivrednici prodaju samo mali dio svojih proizvoda.

Kao što vidimo prema gore spomenutim podacima, što se tiče veličine poljoprivrednog gospodarstva, slična situacija je i u Srbiji i u Hrvatskoj. Mi smo ispred njih samo u ovom dijelu

ekološke proizvodnje, no vjerojatno je da će se i kod njih povećati sami nasadi ekološke poljoprivrede kad budu ulazili u Europsku uniju.

(<http://www.sasb-eu.org/sr/priroda/zapadni-balkan/srbija>, pristup 9.6.2022.)

5.2. Poljoprivreda Bosne i Hercegovine

Možemo slobodno reći da je poljoprivredna proizvodnja u Bosni i Hercegovini zaostala, većinom se obrađuje sa starom i dotrajalom mehanizacijom. Uvijek smo bili povezani s BiH jer jedan dio našeg stanovništva tamo živi i jedan dio našeg stanovništva potječe iz te zemlje. Potrebna je nova politika same države koja će olakšati proizvodnju poljoprivrednicima i pomoći im da plasiraju svoj proizvod na tržište. Prema portalu mvteo.gov.ba Poljoprivredni sektor je značajna komponenta u ukupnoj gospodarskoj strukturi Bosne i Hercegovine, s obzirom da u stvaranju BDV ima udio od oko 8%, te je rangirana kao četvrta grana gospodarstva. Osim ekonomskog, značaj poljoprivrednog sektora se ogleda i u socijalnim i ekološkim aspektima, te formalnom i neformalnom zapošljavanju stanovništva, posebno u ruralnim područjima. Sudjelovanje poljoprivrede u ukupnoj zaposlenosti je relativno visoko i iznosi oko 19% radno sposobnog stanovništva. Uz to, veliki broj BiH stanovnika bavi se poljoprivrednom proizvodnjom kao dodatnim zanimanjem u cilju proizvodnje i osiguranja hrane za osobnu upotrebu. Potencijali su poljoprivrede u Bosni i Hercegovini veliki i ogledaju se u povoljnim agroklimatskim uvjetima, gajenju velikog broja različitih poljoprivrednih kultura, kvalitetnom i nekontaminiranom poljoprivrednom zemljištu, proizvodima odlične kvalitete i tradicije, velikom broju autohtonih i izvornih proizvoda, tradiciji proizvodnje, znanju i trudu poljoprivrednih proizvođača. Ipak, poljoprivredni potencijali još uvijek nisu u potpunosti iskorišteni. Najznačajnije mjesto u biljnoj proizvodnji zauzima proizvodnja žitarica, i to kukuruz koji je osnovna kultura koja se koristi u ishrani stoke i pšenica kao najvažnije krušno žito, zatim proizvodnja krmnog bilja, potom krumpira, povrća (krastavac, rajčica, paprika, kupus), voća (šljiva, jabuka, kruška), bobičastog voća (malina i jagoda), grožđa te industrijskih usjeva poput uljane repice, soje i duhana. Mljekarska proizvodnja vodeća je i najznačajnija stočarska proizvodnja, zatim proizvodnja mesa poput govedine, mesa peradi, svinjskog i ovčjeg mesa te jaja, vune i meda.

Uzgoj i proizvodnja konzumne ribe je, također, jedna od značajnih gospodarskih grana, posebno kada je riječ o uzgoju i proizvodnji pastrve i šarana. Značajan resurs Bosne i Hercegovine je i šumsko zemljište. Šumsko bogatstvo prema zvaničnim podacima svrstava BiH u šumovite europske zemlje (ovisno od izvora podataka, šume čine 55% ili 63% ukupne površine BiH), čiji

krajolik karakteriziraju prirodni šumski ekosustavi i promatrano s ekonomskog, ekološkog i sociološkog stajališta, daju vrlo snažan pečat gospodarskom razvitku i standardu građana. Sukladno OECD klasifikaciji, ruralna područja čine oko 81% ukupne površine BiH, u kojima, prema procjeni, živi oko 61% ukupnog stanovništva BiH. Karakteristika ruralnih područja u BiH slaba je razvijenost i suočavanje s velikim brojem problema, od kojih posebno treba istaknuti slabu infrastrukturu, depopulaciju i nemogućnost zapošljavanja. S druge strane, ova područja posjeduju prirodna bogatstva i bogata kulturna naslijeđa i druge pogodnosti koje se smatraju osnovom ruralnog razvitka. Stoga, revitalizacija, razvitak i diversifikacija aktivnosti u ruralnim područjima predstavlja neophodan proces koji će dovesti do oživljavanja ruralnih zajednica i održivog razvitka ruralnih područja uz gospodarsku i ekološku održivost. BiH politika u sektoru poljoprivrede, prehrane i ruralnog razvitka posljednjih godina razvija se u skladu s ciljevima i potrebama za pripremu i priključenje Europskoj uniji. Strategija i planovi BiH za članstvo u EU uključuju progresivne korake kako bi se usuglasili i integrirali zakoni, institucije i industrijska praksa sa onima u EU. Poseban izazov predstavlja usvajanje i provedba propisa EU *Acquis Communautaire* na području poljoprivrede, ruralnog razvitka, veterinarske, fitosanitarne politike i politike sigurnosti hrane koju čini preko 27.000 propisa različitog stupnja obveznosti. Ovo je prioritetni zadatak i od posebne važnosti za BiH poljoprivredu jer u osnovi predstavlja stvaranje mogućnosti za razvitak poljoprivrednog sektora i razvitak seoskih područja, kao i izvoz poljoprivrednih proizvoda na EU tržište ispunjavanjem sigurnosnih standarda u trgovini hranom. Također, uspostava mehanizma za decentralizirano upravljanje IPA fondovima i stvaranje operativne strukture za korištenje predpristupne pomoći za poljoprivredu i ruralni razvitak (IPA RD), jednako je važan prioritet.

(<http://www.mvteo.gov.ba/content/read/poljoprivreda-prehrana-sumarstvo-ruralni-razvoj?lang=hr>, pristup 10.6.2022.)

5.3. Poljoprivreda Kosova

Portal sasb-eu.org navodi kako Kosovo ima površinu od 10 887 kvadratnih kilometara. Većina terena je planinska, a najviši vrh je Đeravica sa 2656 m. Postoje dvije osnovne ravnice, Metohijska na zapadu i kosina Kosova na istoku. Najveće rijeke Kosova su Beli Drim i Ibar. Sitnica, pritoka Ibra, najduža je rijeka koja se u potpunosti nalazi na Kosovu. Kosovo ima vlažnu kontinentalnu klimu s mediteranskim i oceanskim utjecajem, s toplim ljetima i hladnim i snježnim zimama. Na sjeveroistoku, Kosovo polje i dolina rijeke Ibar suhe su i više pod utjecajem kontinentalnih zračnih

masa, s hladnijim zimama i vrlo vrućim ljetima. Na jugozapadu, klimatsko područje Metohije dobiva više mediteranskih utjecaja s toplijim ljetima, nešto većim padalinama (700 mm) i velikim snježnim padalinama tijekom zime. Planinski prostori Prokletija na zapadu, Šar planine na jugu i Kopaonik na sjeveru imaju više alpsku klimu, s visokim padalinama (900 do 1.300 mm godišnje), kratkim i svježim ljetima i hladnim zimama. Poljoprivredna prostranstva su veoma mala. Prosječna veličina zemljišta po gospodarstvu iznosi oko 3,2 ha, od čega u prosjeku 1,6 ha čini obradivo zemljište, obično fragmentirano na 6 do 8 parcela. 97% je imanja manje od 5ha, dok je manje od 1% gospodarstava iznad 10ha. Slično tome, veličina stada uglavnom je mala. Većina poljoprivrednih domaćinstava koja uzgajaju goveda ima 1-3 krave. Pored toga što je jedan od najvažnijih sektora privrede, poljoprivreda također pruža mrežu socijalne sigurnosti za veliki broj siromašnih i starijih ljudi koji ovise od poljoprivredne proizvodnje.

(<http://www.sasb-eu.org/sr/priroda/zapadni-balkan/kosovo>, pristup 10.6.2022.)

5.4. Poljoprivreda Albanije

Albanija je većinom brdsko planinska država pa i nema nešto izraženu poljoprivrednu proizvodnju, nalazi se između mediteranske i kontinentalne klimatske zone, po meni je idealna za ekološku proizvodnju jer nema onečišćen okoliš i ima velik broj endemskih vrsta i zaštićenih životinja. Po svojoj poljoprivrednoj proizvodnji i mehanizaciji, slabo je razvijena i potrebna su velika ulaganja i razvoj kroz određeni broj godina jer samo tako mogu naprijed prema zapadu. Portal sasb-eu.org navodi da se Poljoprivredna proizvodnja u Albaniji povećala u prosjeku od 3% u periodu između 2002. i 2006. godine. Povećanje prinosa se posebno odnosi na grožđe, krumpir, mlijeko, jaja i voće. Pored ovoga, proizvodnja voća porasla je za 70%, proizvodnja hrane životinjskog porijekla za 21% a ratarska proizvodnja za 10%. Pored toga značajno je povećana i proizvodnja povrća, posebno u plastenicima. S druge strane površina oranica pod pšenicom značajno je smanjena. Glavni problemi u vezi s poljoprivredom su: odlazak stanovništva iz ruralnih područja; vrlo ograničena veličina gospodarstava (prosječno 1,1 ha podijeljen na 3,9 parcela, u uspoređivanju s prosjekom Europske unije, 25 parcela od 23ha), loš marketing proizvoda, nerazvijeni sistemi navodnjavanja i odvodnjavanja, nizak tehnološki nivo, slaba organizacija poljoprivrednika i nizak nivo razvoja prerađivačke industrije. Ukupno gledano, malo je zanimanje za ulaganje u poljoprivredne aktivnosti. U Albaniji postoji oko 400.000 hektara prirodnih pašnjaka. Tradicionalni voćnjaci i vinogradi koji se obrađuju na veoma malim parcelama se uglavnom nalaze u centralnim i jugoistočnim dijelovima zemlje (Nacionalni park Prespa). Tipični poljoprivredni sistem u Albaniji

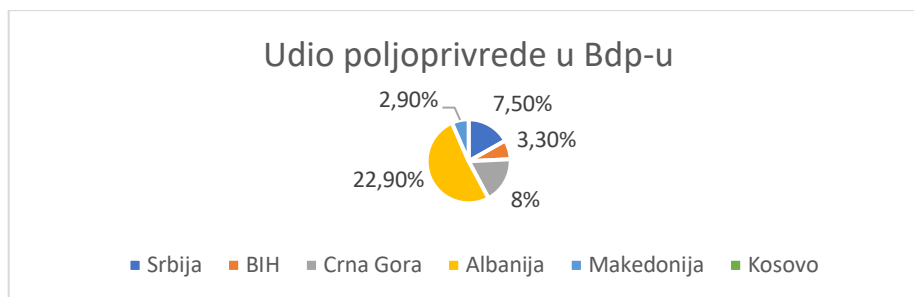
uključuje značajne prirodne i polu-prirodne travnate površine. U povijesnom smislu u Albaniji skoro da nema upotrebe gnojiva kako bi se povećala produktivnost pašnjaka. Ekstenzivni i tradicionalni sistemi uzgoja stoke koriste domaće vrste životinja, prvenstveno lokalna goveda, magarce, svinje i koze. Male farme sa 10 do 30 životinja (najčešće ovce i koze) su još uvijek dominantne. Međutim, postoji rastući trend broja srednjih farmi s prosjekom od 150 životinja po stadu u južnim dijelovima zemlje. (<http://www.sasb-eu.org/sr/priroda/zapadni-balkan/albanija>, pristup 11.6.2022.)

5.5. Poljoprivreda Crne Gore

Portal sasb-eu.org navodi kako je poljoprivreda u Crnoj Gori vrlo raznovrsna, od uzgoja maslina i citrusa u obalnom pojasu, povrću i vinogradarstvu u centralnom dijelu, do ekstenzivnog uzgoja stoke posebno u sjevernom dijelu Crne Gore. Na poljoprivrednom zemljištu dominiraju pašnjaci s oko 324.531 ha i livade s oko 126.931 ha i zajedno čine 87% ukupnog poljoprivrednog zemljišta u Crnoj Gori. Obradivo zemljište i kućni vrtovi pokrivaju manje od 9% poljoprivrednog zemljišta. Ovi sistemi postupno se smanjuju (oko 2% od 2005. godine) uglavnom zbog urbanizacije i izgradnje infrastrukturnih objekata. S druge strane, površina voćnjaka (11.899 ha) i vinograda (4.386 ha) polako se povećava za 7% do 9%. Poljoprivreda je uglavnom radno intenzivna i predstavlja glavni ili značajan izvor prihoda za oko 50.000 seoskih domaćinstava. Poljoprivredne prakse su veoma niskog intenziteta. Karakteriziraju ih nizak nivo mehanizacije i/ili upotrebe kemikalija. U suvremenim potrebama smatra se da je to prepreka tržišnoj konkurentnosti. Međutim, ove, tradicionalne karakteristike poljoprivrednih sistema također se smatraju prilikom za organsku proizvodnju i za plasman ekološki prihvatljivih proizvoda. Pašnjaci i livade u Crnoj Gori uglavnom su prirodni i polu-prirodni i pokrivaju 450 000 hektara. Uglavnom se koriste ekstenzivno u gotovo svim regijama i mogu se zato smatrati poljoprivrednim zemljištem visoke prirodne vrijednosti. U posljednjih nekoliko godina, postoji blagi porast u broju goveda u Crnoj Gori, što je vjerojatno povezano s razvojem prerađivačkih kapaciteta. U Crnoj Gori, tradicionalni voćnjaci još uvijek prevladavaju, naročito u kontinentalnom dijelu zemlje. Većina drveća maslina se sadi na tradicionalan način, bez redovnog orezivanja i s naizmjeničnim prinosima Terasasta proizvodnja i suhi zidovi koji zadržavaju kamenje koje hvata veoma plitko površinsko zemljište su tradicionalne prakse. Većina domaćinstava održava male obiteljske parcele u blizini svojih kuća za proizvodnju voća i povrća. Dominantni je poljoprivredni sistem ekstenzivna paša goveda, ovaca i koza na polu-prirodnim pašnjacima.

(<http://www.sasb-eu.org/sr/priroda/zapadni-balkan/crna-gora>, pristup 11.6.2022.)

Graf 9: Gospodarska važnost poljoprivrede u zemljama u okruženju-udio poljoprivrede u BDP-u

Izvor: Europska komisija, obrada. autor teksta, 2020.

Najveći udio poljoprivrede u BDP-u ima Albanija i to jednu petinu što je dosta, nakon nje slijedi Crna Gora koja ima udio od 8% poljoprivrede u BDP-u.

6. Poljoprivredni proizvodi RH na tržištu Europske Unije i zemalja u okruženju

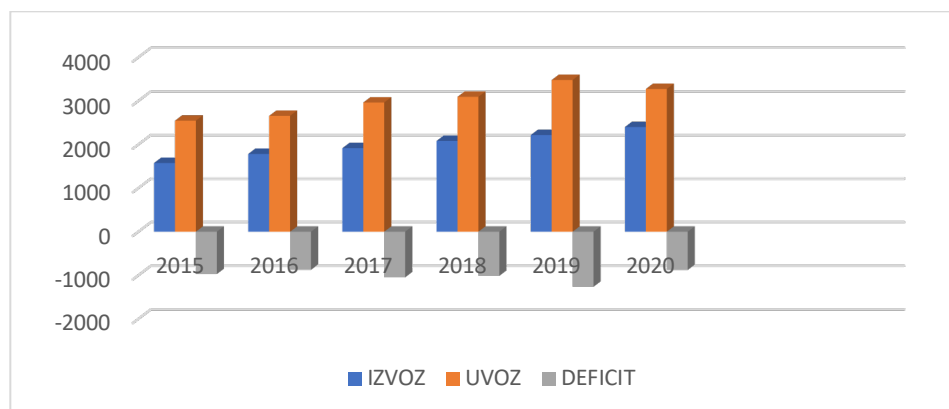
Pod tržištem poljoprivrede smatramo mogućnost jedne poljoprivredne proizvodnje da može stvoriti potrebne viškove za svoja i druga tržišta. Da bi bilo potrebe za proizvodnjom određenih proizvoda u ovom slučaju poljoprivrednih mora biti potražnja za istima. Zemlje koje imaju razvijenu poljoprivredu stupanj poljoprivredne tržišnosti je visok dok zemlje koje imaju slabije razvijenu poljoprivredu stupanj poljoprivredne tržišnosti dosta je niži. Vanjsko trgovinska razmjena je bitna za svako gospodarstvo jer pomoću nje, ako više izvozimo smanjujemo deficit sa uvozom te samim time povećavamo opće blagostanje društva i smanjujemo potrošnju državnog novca.

6.1. Vanjsko trgovinska razmjena poljoprivrednih proizvoda RH s EU i zemljama u okruženju

Hrvatski seljak proizvodi različite vrste poljoprivrednih proizvoda, većinom su to sirovine koje se koriste za daljnju obradu, odnosno za dobivanje gotove hrane. Hrvatska zadovoljava svoje potrebe žitaricama, zatim zadovoljavamo svoje potrebe i uljaricama i to je to. Svim ostalim poljoprivrednim proizvodima kojima se bavi naš seljak ne zadovoljavamo svoje potrebe već se moramo okrenuti uvozu.

„Prema podacima DZS-a, u 2020. godini ukupna vrijednost vanjskotrgovinske razmjene dobara i usluga iznosila je 37,8 milijardi eura te je u odnosu na prethodnu godinu smanjena za 5,9%. Pri tome je vrijednost izvoza dobara i usluga smanjena za 2,1%, dok je vrijednost uvoza dobara i usluga smanjena za 8,3%. Iskazano apsolutnim pokazateljima, u 2020. godini vrijednost izvoza ukupne robne razmjene iznosi 14,9 milijardi eura, dok vrijednost uvoza ukupne robne razmjene iznosi 22,9 milijardi eura, što je rezultiralo deficitom od 8,0 milijardi eura. U odnosu na 2019. godinu, deficit ukupne robne razmjene u 2020. godini smanjen je za 1,7 milijardi eura odnosno za 17,8%. Pokrivenost uvoza izvozom ukupne robne razmjene u 2020. godini iznosila je 65,0%, što je za 4,1 postotna boda više nego u 2019. godini. Vrijednost vanjskotrgovinske razmjene poljoprivredno-prehrambenih proizvoda u 2020. godini čini 15,0% vrijednosti ukupne robne razmjene Hrvatske, pri čemu u izvozu poljoprivredno-prehrambeni proizvode čine 16,1% vrijednosti izvoza ukupne robne razmjene, a u uvozu čine 14,3%.” (Ministarstvo poljoprivrede, 2020:15).

Graf 10. Vanjsko trgovinska razmjena poljoprivrednih proizvoda od 2015. do 2020. godine (u milijunima eura)

Izvor: Državni zavod za statistiku, obradio autor teksta, 2021.

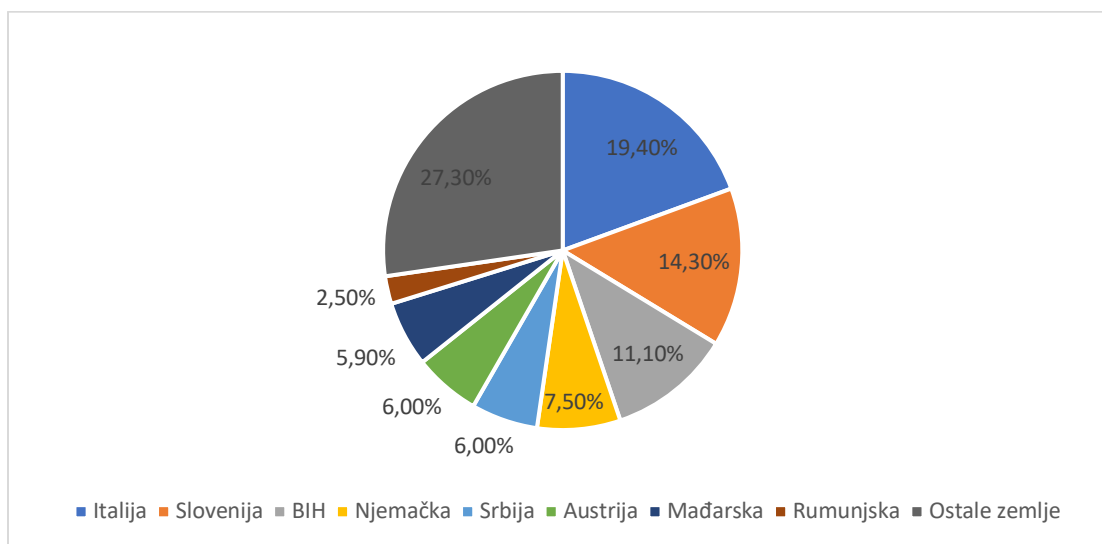
Kao što možemo primijetiti iz ovog grafa svake godine nam je rastao izvoz, ali uz njega je i paralelno rastao uvoz te nam se deficit nikako ne smanjuje, jedino u 2020. je smanjen deficit između uvoza i izvoza, ali razlog tomu je covid-19.

Republika je Hrvatska u ukupnoj razmjeni poljoprivrednih proizvoda najviše u 2020. godini trgovala sa zemljama Europske unije i CEFTA-e. Sa zemljama koje su članice EU ostvareno je oko 79% ukupne vrijednosti poljoprivrednih proizvoda dok je sa zemljama CEFTA-e ostvareno 14,3%. Sa svim zemljama Europske unije imamo ostvareni deficit u iznosu od 1.233 milijuna eura, a s državama CEFTA-e imamo suficit u iznosu od 301 milijun eura što u konačnici nije dobro. Hrvatska je svoje poljoprivredne proizvode izvezla u preko više od 100 zemalja, gdje većinu izvezenih proizvoda čine žitarice. Najvažniji poljoprivredni proizvodi koje uvozimo su: pripravci koji se koriste u prehrani životinja, kruh, živa goveda i najveći postotak čini svinjsko meso. Zatim tu su još i sirevi, mlijeko, vrhnje.

Devčić (2021) smatra da u poljoprivrednoj djelatnosti postoji dugačak lanac gdje ima dosta posrednika koji često rade netransparentno što dovodi do toga da proizvođač koji je najviše uloži dobije najmanje što nikako nije dobro. Bilo bi poželjno da se udruže nekakve zadruge ili udruge pa bi samim time imali veće pregovaračke moći s pojedinim kooperacijama. Razlog za ovakvo razmišljanje leži u tome što su seljaci nezadovoljni otkupnim cijenama svojih proizvoda koje su u većini slučajeva manje nego što bi trebale biti. Imamo primjer gdje je ove godine otkupna cijena pšenice u prosjeku u Republici Hrvatskoj plaćena za 1kg oko 2kn, a u drugim državama u okruženju i za 50-ak lipa više.

„Gledano po skupinama proizvoda oznake carinske tarife HS 2, najveći je suficit u 2020. godini ostvaren izvozom žitarica oko 250 milijuna eura, zatim uljarica i industrijskog bilja 116 milijuna eura, riba, rakova 86 milijuna eura, proizvoda od mesa i riba 23 milijuna eura. Najveći deficit na razini HS 2 ostvaren je trgovanjem mesom i jeftinim klaoničkim proizvodima deficit od 270 milijuna eura, mliječnim proizvodima i prirodnim medom oko 173 milijuna eura, jestivim voćem i orašastim plodovima 163 milijuna eura.” (Ministarstvo poljoprivrede, 2020:74)

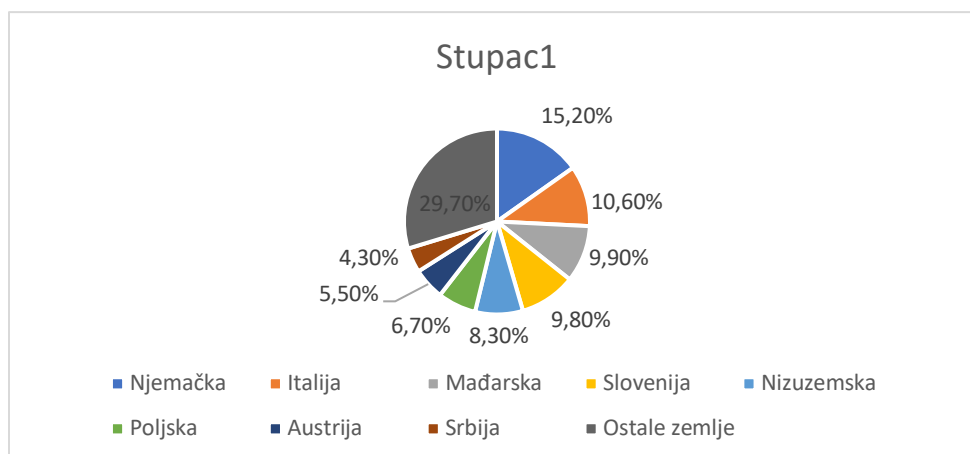
Graf 11: Najveća izvozna tržišta poljoprivrednih proizvoda RH u 2020. godini

Izvor: Državni zavod za statistiku, obrada: autor teksta, 2021.

Najviše poljoprivrednih proizvoda izvezemo u Italiju ili oko 19% ukupnog izvoza, zatim u Sloveniju te u Bosnu i Hercegovinu. Deset najznačajnijih zemalja u koje izvozimo svoje poljoprivredne proizvode čine 76% ukupne vrijednosti izvoza. Najvažniji poljoprivredni proizvodi koje izvozimo su: kukuruz, soja, duhan, pšenica, živa goveda, oni čine oko 36% ukupne vrijednosti poljoprivrednih proizvoda iz RH.

Graf 12: Najvažnija uvozna tržišta RH poljoprivrednim proizvodima u 2020. godini

Izvor: Državni zavod za statistiku, obrada: autor teksta, 2021.

Najviše uvezemo poljoprivrednih proizvoda iz oko 110 zemalja, od toga najveći dio otpada na Njemačku-15%, zatim Italiju-11%, Mađarsku 10% i tako dalje. Zemlje koje su nam bitne za uvoz su i Poljska, Srbija, Rumunjska, Austrija, Nizozemska, Slovenija.

Ministarstvo poljoprivrede (2020) smatra kako je u 2020. godini na 538.840 ha proizvedeno oko 3.731.433 tona žitarica što je u potpunosti zadovoljavalo naše potrebe i imali smo određenu količinu i koja se izvezla u druge zemlje. Proizvodnja se pšenice u 2020. godini povećala za 8%, a prinos same kulture povećan je za 5%.

Devčić (2021) smatra kako je prerada hrane važan čimbenik u poljoprivredi zbog povećanja svjetske populacije, ali također stvara velike količine otpada koje bi drugim zemljama koje su siromašnije dobro došle. Da bi bolje gospodarili hranom tu prvenstveno se misli na poljoprivredne proizvode moramo biti dobro upućeni u sve jer priroda je postala nepredvidiva s obzirom na sve češće pojave poput suše, poplave ili pošasti usjeva. Razlog za ovakvo razmišljanje vjerojatno se može pronaći u tome što svake godine imamo izvještaje o nepotrebnom bacanju hrane u velikim količinama te smo svjedoci i mi iz prve ruke kako priroda za biti okrutna, no ja smatram da smo sve mi za to krivi jer uzimamo sve dobro iz prirode, a ne dajemo joj ništa na isti način.

6.2. Tržište poljoprivrednih proizvoda unutar RH

Poljoprivredni proizvodi imaju neki svoj tijek kroz koji prolaze prije nego li završe na tanjuru potrošača. Poljoprivrednici Republike Hrvatske većinom svoje poljoprivredne proizvode predaju određenim sustavima i kombinatima u samoj državi koji otkupljuju od njih i za to im daju određen iznos novca. Poljoprivrednici s kojima sam razgovarao o toj temi pa i sam koji se bavim ratarstvom

nezadovoljan sam otkupnim cijenama koje su premale i sami nastup otkupa je u većini slučajeva dosta nepovoljan za proizvođače.

„Veliki poticaj razvoju tržišta poljoprivrednih proizvoda imao je promet. Tako je tržište poljoprivrednih proizvoda evoluiralo: od lokalnog, preko regionalnog i nacionalnog prema međunarodnom i svjetskom, što znači sve više prema globalnom tržištu. Povećanje apsorpcijske moći tržišta, bilo porastom broja potrošača, zatim povećanjem njihovih dohodaka ili pak jednim i drugim, pozitivno utječe na rast poljoprivredne proizvodnje i promjene u njezinoj strukturi, specijalizaciju proizvodnje i rast produktivnosti rada, okrupnjivanje posjeda, veću konkurenciju i snižavanje jediničnih troškova proizvodnje.” (Grahovac 2005:231)

Najveći domaći otkupljivači poljoprivrednih su proizvoda veliki kombinati koji kupljenu robu uskladište i onda dalje izvoze većinom u Europsku uniju i zemlje u okruženju. Najveći otkupljivači poljoprivrednih proizvoda u RH su: Žito grupa, Agronom d.o.o, Kutjevo d.d., Vindija d.d., Hrvatski duhani d.d., Dukat d.d. Poljoprivredni proizvođači većinu svojih proizvoda predaju u ruke domaćih velik kombinata i poduzeća, no jedan dio prodaju na svom kućnom pragu. Ovdje osobito mislim na pčelare, proizvođače voća te na svinjogojce i govedare koji svoje proizvode prodaju na malo. Danas nemamo ni nekih velikih farmi gdje možeš otići i kupiti domaći proizvod, većinom farme koje se bave stočarstvom izvoze izvan lijepe naše. Što se tiče maslinika i vinarstva najveće proizvedene količine prodaju se u našim trgovinama i restoranima, dok jedan dio ide za izvoz uglavnom je tu riječ o vinu. Poljoprivredni proizvođači u Republici Hrvatskoj, ovdje mislim na Opg-ove koji proizvode hranu, prodaju gotovo sve svoje proizvode unutar Republike Hrvatske dok veliki kombinati i sustavi izvoze izvan naše države.

7. Istraživanje/intervju

Poljoprivredni proizvođač iz Golobrdaca Matej Ždrakić obrađuje svojih 500ha zemlje, te još radi usluge 100ha zemlje. On smatra kako je prednost ta što pripada u mlade poljoprivrednike te zbog toga ima veći poticaj po hektaru. Najveće prednosti su mu što je sam svoj gazda, odlučuje sam o svemu te voli taj posao. Smatra da je najveći problem današnje poljoprivrede povlačenje sredstava iz EU fondova i visoke cijene repromaterijala. Veliki problem su i visoke kamate na kredite koje poljoprivrednici mogu dobiti za nabavku novih strojeva. Matej smatra da država i njezine institucije ne čine dosta da bi poljoprivrednici napredovali, odnosno da bi se nosili u korak s poljoprivrednicima zapadne Europe. Po njemu sustav poticanja proizvodnje je dobar, iako su danas velike cijene repromaterijala, možda bi mogli samo olakšati povlačenje novca iz EU fondova za izgradnju hala i silosa. On je sam prošle godine prvi put vršio otkup žitarica i to mu se pokazalo kao pun pogodak. Prošle godine je otkupio od drugih proizvođača gotovo milijun kg kukuruza po cijeni od 1.40 te je u svibnju 2022. prodao po cijeni od 2.50kn. Vidimo da se isplati na veliko uskladištiti žitarice. Problem otkupa žitarica je bio u cijeni, ucjenjivanju, nekakvim troškovima koje nitko ne može objasniti i zato smo se odlučili na svoju sušaru i pistu te prostora za skladištenje žitarica. Većinu svojih proizvoda izvozimo u zemlje Europske unije, najviše u Italiju i u Sloveniju, imamo i tu prednost jer imamo svoje kamione. Ne bih drugima preporučio da se bave poljoprivrednom proizvodnjom jer mislim da ljudi smatraju da je to lagan posao, ali ja evo već tri godine nisam bio na godišnjem odmoru.

Opg Kata Budimlić iz Skenderovaca trenutno obrađuje oko 40ha zemlje, većinom se bavi proizvodnjom žitarica. Ona smatra kako su najveći trenutni nedostaci u visokim cijenama repromaterijala te u povećanju nafte koja jako utječe na sve ostalo. Prije godinu dana plavi dizel koji koriste poljoprivrednici je bio 3kn, a sada je 10 kuna, također cijena gnojiva je u prosjeku otišla za oko 500 posto, dok otkupne cijene neće biti ni 50 posto više. Postojeći institucijski ustroj nije dobar za poljoprivrednike, poljoprivrednici su građani drugog reda. Država bi trebala činiti puno više za položaj poljoprivrednika jer smo vidjeli tijekom COVIDA da je poljoprivreda ta koja hrani čovjeka i potiče sve druge gospodarske grane. Svoje poljoprivredne proizvode dovozim uglavnom na silos u Požegu koji je u vlasništvu Kutjeva d.d., nešto jako malo žitarica odvezem u Agronom. Totalno sam nezadovoljna otkupnim cijenama te smatram da bi država trebala bolje regulirati otkupne cijene i brinuti se o tome da svaki poljoprivrednik dobije pošten iznos novca za svoj proizvod. U budućnosti planiram, ako prođem na nekom od natječaja napraviti mali silos gdje

bih skladištio samo svoje proizvode te za nekoliko mjeseci po većoj cijeni prodao. Preporučiti ću svom sinu koji će uskoro završiti Agronomski fakultet u Zagrebu da se nastavi baviti obiteljskim biznisom jer vidim budućnost u poljoprivredi za mlade, ali država se mora resetirati i valjda će doći netko tko će shvatiti da je poljoprivreda osnovna djelatnost.

Vjekoslav Majer iz Pavlovaca trenutno obrađuje oko 700ha zemlje, od toga ima većinu žitarica ali ima i stoke te se bavi proizvodnjom mlijeka i goveđeg mesa. Smatra da u današnje vrijeme nema puno koristi od bavljenja poljoprivredom, te da ako nemaš puno površina koje obrađuješ ideš u propast. Cijene su jako nestabilne, imamo visoku inflaciju koja će po svemu sudeći još više rasti. Država ne čini ništa za spas stočara jer trenutna cijena otkupnog mlijeka je 3kn, a u trgovini više nemamo mlijeko ispod 7kuna i to na akciji. Vršim otkup poljoprivrednih proizvoda, ali nemam skladištenje nego sam više posrednik, imam svoje kamione i odmah odvozim iz polja, te također radim usluge vršenja što predstavlja olakšanje poljoprivrednicima.. Svoje proizvode izvozim u Italiju tu mislim na žitarice i jedan manji dio predajem Agronomu i Kutjevu d.d.. Što se tiče mlijeka otkupljuje mi Vindija, a meso Ravlič. Nisam zadovoljan otkupnim cijenama jer način na koji se to radi je zaostao i svatko smatra da treba uzeti jedan dio “kolača.” Smatram da država, ako misli da se nastavimo baviti poljoprivredom, mora puno više truda i znanja uložiti kako bi povećali blagostanje u poljoprivredi. Preporučio bih svima da se bave poljoprivredom samo ako će imati velike površine i to da se najviše bave ratarstvom jer tu možda i ima najmanje posla.

Krešimir Klarić iz Završja trenutno obrađuje 60ha zemlje od toga su mu sve oranice i bavi se samo ratarstvom. Po njemu današnji poljoprivrednik nema budućnosti jer trenutne cijene repromaterijala i otkupnih cijena žitarica ne zadovoljavaju potrebe poljoprivrednika i oni godinu posluju s minusom. Najveći problem su ovaj rat u Ukrajini, visoke cijene plina što dovodi do visokih cijena mineralnih gnojiva, u nekim trenucima je bio nedostatak gnojiva i sjemena kukuruza. Jedan od problema su i zakonske regulative Europske unije koji iz godine u godinu zabranjuju određene pesticide, a ne nude nikakve alternative. Smatram da državne institucije imaju sluha za poljoprivrednike, ali nažalost većina njih koji rade u toj branši ne bave se tim poslom i onda nemaju iskustva, što na kraju sve nas košta netočnim informacijama i slabim povlačenjima sredstava iz Europske unije. Ne vršim otkup poljoprivrednih proizvoda, imam ugovor s Kutjevo d.d. i Agronomom i tamo vozim svoje proizvode, oni mi uredno plate u roku od 15 dana te sam ja zadovoljan. Naravno da bi cijena mogla biti veća, ali takva je situacija svugdje u svijetu i nadam se da će kroz nekoliko godina stvari krenuti boljim smjerom. Svom sinu neću preporučiti da se bavi

poljoprivredom, već ću mu predložiti da nakon završenog fakulteta ode u Zagreb i tamo se bavi informatikom jer to je budućnost, a poljoprivreda su samo grbava leđa i brige od kojih iz dana u dan možeš imati samo srčani infarkt.

Kruno Mijoković, direktor kooperacija Kutjeva d.d. i osoba koja je zadužena za otkup žitarica smatra kako vidi nekakve pomake u poljoprivrednoj proizvodnji unazad nekoliko godina prema boljem. Jer su se povećali prinosi, ljudi češće vrše analizu tla koja je neophodna za dobre rezultate, smanjuju nepotrebnu uporabu mineralnih gnojiva i herbicida te drugih zaštitnih sredstava, a sve je to razlog strahovitog poskupljenja koji je evo nešto učinio i dobro.

Kutjevo d.d. trenutno obrađuje oko 8000ha zemlje, većinom je u svojem vlasništvu, određen dio zemljišta imaju u najmu, većinom od države. Smatram da poljoprivrednici koji su veći proizvođači, tu mislim na one koji imaju iznad 100ha obradivih površina mogu lijepo živjeti od poljoprivrede, ako se potrudu maksimalno i živjeti lijepo od svog rada. Možda bi država trebala napraviti neke radionice ili imati neke timove koji nude besplatne savjete što se tiče projekata za EU fondove, jer trenutno u Hrvatskoj svatko nešto zna, a neće baš pomoći malim proizvođačima. Kutjevo d.d. svoje proizvode većinom izvozi u države Europske unije, ali isto tako određeni dio žitarica izvozi u Srbiju, Albaniju, Kosovo te u Bosnu i Hercegovinu. Naš osnovni brand je Kutjevačka graševina od 1litre koja će po svemu sudeći ove godine imati rekordnu prodaju, gdje tjedno punimo oko 300 000 boca i sve se proda. Većinom izvozimo u našu domovinu, na more te od drugih zemalja Bosna i Hercegovina, Srbija, Albanija, Kosovo, Crna Gora, Europska unija i imali smo prije ovog rata dosta narudžbi u Rusiji. Zadovoljni smo otkupom poljoprivrednih proizvoda, naravno da to uvijek može bolje, prednost naša je što imamo velike skladišne kapacitete pa možemo čekati bolju cijenu i mirnije pratiti kretanja na tržištu. Smatram da bi se država trebala aktivnije uključiti u rad poljoprivrednika, jer velika većina poljoprivrednika je nezadovoljna, naročito mljekari i stočari kojima je pomoć države neophodna, a vidjeli smo da u ove zadnje dvije krize jedino što je vuklo gospodarstvo je bila poljoprivreda. Preporučio bih svima da se bave poljoprivrednom proizvodnjom, ali onima koji imaju veće površine, dok oni koji imaju manje površine neka se orijentiraju na voće i povrće.

8. Zaključak

Tržište poljoprivrednim proizvodima vrlo je zanimljiva tema o kojemu mi je bilo zanimljivo istraživati i pisati. Današnje vrijeme je nepredvidivo, ljudi se boje da će biti nestašica hrane, koja je jednim dijelom i bila opravdana jer smo bili svjedoci da su se neke namirnice primjerice: biljno ulje, brašno mogle kupovati u samo određenim količinama i po visokoj cijeni u odnosu na nekoliko dana prije. Po svemu sudeći i po prognozama svjetskih agencija koja se bave istraživanjima, hrane u svijetu će nedostajati još više u odnosu na nekoliko godina prije. Sve je to uzrokovano klimatskim promjenama koji nam donose velike suše, poplave i vremenske neprilike uzrokovane tučom. Također, rat u Ukrajini koja je treći izvoznik žita će sigurno utjecati na stanje žitarica u svijetu te će cijene hrane još više porasti. Svjedoci smo da su cijene plina i nafte porasle za 100 do 300% što je već ostavilo rezultata na cijenama hrane u svijetu, po svemu sudeći rat se neće tako brzo završiti. Republika Hrvatska iz godine u godinu sve više ulaže u poljoprivrednu proizvodnju, imamo određene natječaje gdje se mogu povući novci iz EU fondova, no ja stvarno ne vidim da je seljaku bolje. Taj osnovni čimbenik proizvodnje hrane, odnosno seljak, on od svih čimbenika u potrošačkom i proizvodnom kanalu najgore živi. To nije moje razmišljanje, to je razmišljanje 99% seljaka koji žive vrijedno od svog rada i svojih deset prstiju. Radio sam i intervju gdje su svi ogorčeni na situaciju s poljoprivrednim proizvodima jer država raznim propisima i nametima samo odmaže seljacima u proizvodnji. Traže od ljudi da imaju određene uvjete za npr: stoku, a prosjek naših štala i tovilišta je takav da je velika većina još iz bivšeg Sistema. Poljoprivredna mehanizacija nam je zastarjela, a novi su proizvodi preskupi malom seljaku da bi si mogao priuštiti. Većina hrvatskih poljoprivrednika svoje proizvode predaje velikim kombinatima i zadrugama, nešto ima poljoprivrednika koji su se udružili pa plasiraju svoje proizvode na tržišta EU, ali takvih je jako malo jer sa svim poljoprivrednim proizvodima ne zadovoljavamo svoje potrebe. Veći poljoprivrednici koji imaju mogućnost otkupljuju proizvode od drugih manjih i dalje plasiraju na tržišta, većinom u Italiju i Sloveniju. Tržište poljoprivrednih proizvoda ima jednu veliku manu, a to je cijena koja je dosta nestabilna i ovisi o puno stvari pri samoj formulaciji. Najviše na cijenu proizvoda utječe ponuda i potražnja, ali kao što sam i rekao političke i vremenske prilike odnosno neprilike. Poljoprivrednici u RH suočeni su s raznim problemima pri plasiranju svojih proizvoda na domaće i inozemno tržište jer ih otkupljivači u velikoj većini ucjenjuju za cijenu, daju im određene potrebne parametre kakvoće samog proizvoda kao da bi im namjerno spustili cijenu. Republika Hrvatska uglavnom ne zadovoljava svoje potrebe poljoprivrednim proizvodima.

Najveći suficit prisutan je kod žitarica gdje i imamo najveći izvoz, uglavnom su to: kukuruz, pšenica, soja i ječam, pozitivan trend zabilježen je i kod izvoza riba gdje također zadovoljavamo svoje potrebe. Najveći deficit imamo kod mesa, gdje veliku većinu svojih proizvoda uvozimo od svinjetine, govedine, to su nažalost svi proizvodi upitne kvalitete. Većinu svojih proizvoda koje imamo za izvoz izvozimo u zemlje Europske unije te u neke zemlje u okruženju. Smatram da previše uvozimo, nemamo neke posebne kontrole kvalitete, često se znalo dogoditi da nam trgovački lanci jave da je neki proizvod zabranjen za prodaju i da je izbačen sa polica, a mi se ni ne pitamo koliko ga je osoba već konzumiralo. Preveliki su i prejaki trgovački lobiji, smatram da država nema moći da u nekoj mjeri uvelike utječe na cijene proizvoda, ali može utjecati na kontrole kvalitete. Republika Hrvatska mora u većoj mjeri poticati poljoprivrednu proizvodnju, ne treba plaćati po posađenim orasima i lješnjacima već vidjeti koliko ima ploda u jednoj godini kod pojedinih proizvođača, ako ima nedovoljno prinosa zašto je to tako, dati savjet od stručnih ljudi da se poboljša ili raznim edukacijama, te uostalom da se po pojedinim regijama opredijele za kulture koje odgovaraju tamošnjim tlima i vremenskim prilikama. Sigurno da neće maslina bolje uspijevati u Slavoniji, nego li u Dalmaciji, ali isto tako sigurno da neće više žita biti u Zagorju nego li u Vinkovcima.

Svjedoci smo primjerice meda, gdje uvozimo med loše kvalitete iz Kine, koji je manje kvalitetan od našeg meda, ali ima nižu cijenu i naši proizvođači su s pravom nezadovoljni jer im oni ruše cijenu koja nije odraz kvalitete. Problem imamo i u stočarstvu gdje svake godine imamo sve manje stočara i opada nam broj grla stoke koja se uzgaja za proizvodnju mlijeka, a uvozimo mlijeko iz drugih država koje nije ni približno jednake kvalitete kao naše. Imamo velike pašnjake, vodu i izvore koja još nije zagađena, koliko toliko čist zrak, prostrane oranice i veliko more, no mi to nažalost ne znamo iskoristiti. Ova svjetska kriza uzrokovana ratom i pandemijom koja još traje je dokaz da trebamo ulagati u poljoprivrednu proizvodnju, po meni smanjiti poticaje za ekološku proizvodnju i smanjiti površine zasađene orasima i lješnjacima te ako ništa drugo, kontrolirati te “proizvođače.” Nije mi jasno kako se nitko ne zapita da u desetak godina starog voćnjaka nema ni jednog ploda nikada, a uredno dobar poticaj sjeda na račun. Pojedini “poljoprivrednici” su se obogatili na račun ekoloških nasada voćnjaka, starih sorti, gdje je tu logika?? Umjesto da proizvodimo hranu koja nam puni želudac mi sadimo stabla koja nam ne donose ništa. Sve je više ljudi gladno u svijetu, kako je rekao jedan seljak: „Ne možeš jesti željezo i ići raditi već trebaš meso, kruh i mlijeko.” Nadajmo se boljem sutra!

POPIS LITERATURE

1. Bilen Miljenko (2011), Tržište proizvoda i usluga, Zagreb, Mikrorad d.o.o
2. Burilović Luka, Hrvatska gospodarska komora (2020), Hrvatsko gospodarstvo 2020. Godine, dostupno na <https://hgk.hr/documents/hrvatsko-gospodarstvo-2020-web6107a81e2f243.pdf>
3. Devčić Anton (2022), Pregled kriterija i investicija u nepoljoprivredne djelatnosti kroz Program ruralnog razvoja RH 2014.-2022.
4. Devčić Anton (2017) RURAL DEVELOPMENT PROGRAMME OF THE REPUBLIC OF CROATIA: HOW IT IS PERCEIVED BY YOUNG POPULATION? str.168
5. Devčić Anton (2021), Challenges Of Rural Areas Development: Possible and existing Models of Vegetable Producer Organisations In Pannonian Croatia.
6. Dumančić Rogić Lucija (2019), Utjecaj strukturnih politika na izvoznu konkurentnost Republike Hrvatske, Sveučilište u Zagrebu, Ekonomski fakultet Zagreb
7. Grahovac Petar (2005.), Ekonomika Poljoprivrede, Golden marketing-Tehnička knjiga Zagreb
8. Kersan-Škabić Ines(2015), Ekonomija Europske unije, Pula, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
9. Kolega Ante (1994.), Tržništvo poljodjelskih proizvoda, Nakladni zavod Globus Organizacija za poštovanje i brigu o životinjama – ORCA 2021., <http://www.sasb-eu.org/sr/poljoprivreda/intenzivna-poljoprivreda>, (pristup 10.6.-11.6.2022.)
10. Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa Bosne i Hercegovine 2018, <http://www.mvteo.gov.ba/content/read/poljoprivreda-prehrana-sumarstvo-ruralni-razvoj?lang=hr> (pristup 10.6.2022.)
11. Ministarstvo poljoprivrede (2020) Godišnje izvješće o stanju poljoprivrede u 2021. Zagreb: dostupno na:
12. Mintas Hodak Ljerka (2010), Europska unija, Zagreb, MATE d.o.o., Zagreb

Popis slika i grafikona

Tablica 1. Makroekonomski pokazatelji gospodarstva Hrvatske

Graf 1. Deficit robne razmjene s inozemstvom

Graf 2. Bruto domaći proizvod u zemljama Europske unije u 2021. Godini

Graf 3. Prognoze stope rasta bruto domaćeg proizvoda zemalja EU u 2022. Godini

Graf 4. Međunarodna trgovina robom Europske unije od 2011. do 2021. godine (%)

Tablica 2. Prikaz BDP-a od 2015-2020.godine zemalja okruženju u \$(bilioni)

Graf 5. Struktura poljoprivrednika prema stručnoj spremi 2020. Godina

Graf 6. Struktura poljoprivrednika prema organizacijskom obliku

Graf 7. Struktura korištenog poljoprivrednog zemljišta u 2020. godini u RH

Tablica 3. Korištenje poljoprivrednog zemljišta u Hrvatskoj od 2013. – 2020. Godine

Slika 1. Izgled naslova poljoprivredne politike od 2020. Godine

Tablica 4. Korištenje obradivih površina u ha po nekim državama članicama EU i zemljama u okruženju od 2017-2020. godine.

Graf 8: Odnos farmi i obradivih poljoprivrednih površina u Europskoj uniji

Graf 9: Gospodarska važnost poljoprivrede u zemljama u okruženju-udio poljoprivrede u BDP-u

Graf 10. Vanjsko trgovinska razmjena poljoprivrednih proizvoda od 2013-2015. godine (u mili. Eura)

Graf 11. Najveća izvozna tržišta poljoprivrednih proizvoda RH u 2020. Godini

Graf 12: Najvažnija uvozna tržišta RH poljoprivrednim proizvodima u 2020. godini

PRILOG 1.

Intervju o poljoprivredi u RH i o samom tržištu poljoprivrednih proizvoda

O sustavu:

1. Koji su problemi s kojima se susreću poljoprivrednici u Hrvatskoj? Navedite nekoliko problema.
2. Koji su po vama najveći nedostaci/prednosti bavljenja poljoprivredom u RH?
3. Čini li država i njezine institucije dovoljno da bi poboljšali položaj poljoprivrednika u RH?
4. Je li postojeći institucijski ustroj dobar za poljoprivrednike?

O tržištu:

5. Smatrate li da RH čini dovoljno da bi plasirala poljoprivredne proizvode?
6. Vršite li otkup poljoprivrednih proizvoda, ako ne, zašto ne?
7. Kome prodajete svoje poljoprivredne proizvode?
8. Jeste li zadovoljni otkupom poljoprivrednih proizvoda (cijenom, isplatom, načinom otkupa)?
9. Planirate li uložiti u silose ili otkupna mjesta?
10. Preporučujete li drugima da se bave poljoprivredom?

IZJAVA O AUTORSTVU RADA

Ja, **Nikola Jurišić**, pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključivi autor diplomskog rada pod naslovom **Izazovi tržišta poljoprivrednih proizvoda Republike Hrvatske u odnosu na Europsku uniju** te da u navedenom radu nisu na nedozvoljen način korišteni dijelovi tuđih radova.

U Požegi, 28. srpnja 2022.

Nikola Jurišić
